

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΜΣ: ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: **ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

Θέμα:

**«Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΠΥΛΩΝΑΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ.»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
Α.Μ.
0814Μ011

Επιβλέπων καθηγητής:
ΑΘ. ΠΑΠΑΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2016

Περιεχόμενα

Πρόλογος	3
Εισαγωγή.....	4

Κεφάλαιο 1: Ανάπτυξη και επιχειρείν

1.1. Βασικές Έννοιες.....	5
1.1.1. Ορισμός Περιφερειακής Ανάπτυξης.....	5
1.1.2. Η έννοια του χώρου.....	5
1.1.3. Η έννοια της αναπτυξιακής περιφέρειας.....	5
1.1.4. Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας.....	7
1.1.5. Η έννοια της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.....	8
1.2. Περιφερειακή ανάπτυξη και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.....	8
1.2.1. Ανεργία	9
1.2.2. Επιχειρηματικότητα	12
1.3. Ανάπτυξη και ενίσχυση επιχειρηματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	13

Κεφάλαιο 2: Προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

2.1. Εθνικά προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας.....	15
2.1.1. Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989-1993.....	15
2.1.2. Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999.....	16
2.1.3. Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006.....	17
2.1.4. ΕΣΠΑ 2007-2013.....	20
2.1.5. ΕΣΠΑ 2014-2020.....	22
2.2. Ευρωπαϊκά Προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας.....	26

Κεφάλαιο 3: Κοινωνική επιχειρηματικότητα στην ευρωπαϊκή πολιτική

3.1. Θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	29
3.2. Εννοιολογική οριοθέτηση της κοινωνικής επιχείρησης.....	30

3.3. Ευρωπαϊκές στρατηγικές.....	31
3.4. Το πλαίσιο δραστηριοποίησης των κοινωνικών επιχειρήσεων.....	32
3.4.1. Μοντέλα κοινωνικής επιχειρηματικότητας-παραδείγματα.....	33
3.4.2. Επιτυχημένα ευρωπαϊκά μοντέλα.....	35
Κεφάλαιο 4: Το παράδειγμα της Μασσαλίας	
4.1. Παρουσίαση της Μασσαλίας.....	37
4.1.1. Οικονομία της Μασσαλίας.....	38
4.1.2. Πρωτοβουλία Marseille Metropole.....	39
4.1.3. Επιχειρηματικότητα Δίκτυο PACA	40
4.1.4. Η Εθνική Multimedia Θερμοκοιτίδα Belle-de-Mai.....	40
4.1.5. Η Ετικέτα Πιστοποίησης «Emplitude».....	40
4.2. Το Λιμάνι του Πειραιά.....	42
Συμπεράσματα.....	46
Παράρτημα.....	48
Βιβλιογραφία.....	51

Πρόλογος

Η εργασία που πρόκειται να αναπτυχθεί παρακάτω επικεντρώνεται στην ανάπτυξη και την κοινωνική επιχειρηματικότητα, τα προγράμματα και τις πολιτικές που ακολουθήθηκαν στη χώρα μας και πρόκειται να εφαρμοστούν στη διάρκεια του ΕΣΠΑ 2014-2020. Οι δυο αυτές θεματικές ενότητες είναι έννοιες που δεν περιορίζονται μόνο στον οικονομικό τομέα αλλά έχουν μια ευρύτερη διάσταση η οποία επεκτείνεται και μέσα στην ίδια την κοινωνία καθώς τα προγράμματα αυτά στοχεύουν εκτός των άλλων να περιορίσουν -και αν είναι δυνατό να εξαλείψουν- τα κοινωνικά προβλήματα που υπάρχουν στην ελληνική κοινωνία. Βέβαια, για να έχουμε πλήρη εικόνα επί του θέματος, θα γίνει αναφορά στην Ευρώπη και στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική «Ευρώπη 2020» καθώς και στο ΕΣΠΑ 2014-2020, που εξελίσσεται αυτή τη χρονική περίοδο και βασίζεται στις προτεραιότητες που έχουν τεθεί από αυτή τη Στρατηγική. Σκοπός της είναι η ανάπτυξη της οικονομίας και της επιχειρηματικής δραστηριότητας έχοντας ως κεντρικό άξονα την καινοτομία, τη βιωσιμότητα και την εξωστρέφεια. Οι επιχειρήσεις που θα ευνοηθούν περισσότερο από τα περισσότερα προγράμματα (είτε τοπικά, περιφερειακά είτε εθνικά) και στις οποίες θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα είναι οι πολύ μικρές, οι μικρές και οι μεσαίες επιχειρήσεις. Ωστόσο, απώτερος στόχος αυτού του σχεδιαστικού προγράμματος είναι η μείωση της ανεργίας και των επιπτώσεων της, δηλαδή η μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην έννοια της Περιφερειακής ανάπτυξης, στην έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Κεντρική έννοια που θα συμπεριληφθεί σε αυτό το κεφάλαιο είναι η ανεργία, όπου θα καταγραφούν επίσημα στατιστικά δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ και της Eurostat σε εθνικό αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ανεργία, θα συσχετιστεί με άλλους κοινωνικούς δείκτες, αυτούς, της απασχόλησης, του μορφωτικού επιπέδου, της ηλικίας και του φύλου και πως αυτοί οι δείκτες επηρεάστηκαν και κορύφωσαν την ανεργία εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον θα συμπεριληφθεί στο κεφάλαιο αυτό, ο τρόπος με τον οποίο «βίωσαν» οι ελληνικές επιχειρήσεις την ύφεση σε σχέση με την απασχόληση, την Προστιθέμενη Αξία, συγκεκριμένα στους κλάδους της μεταποίησης, των κατασκευών και του εμπορίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει μια παρουσίαση των εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων, οι οποίοι αποσκοπούν στο να επιτευχθεί η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Για να γίνει κατανοητή όλη η πορεία που ακολούθησε η ελληνική στρατηγική για την επιχειρηματικότητα θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή σε όλα τα προγράμματα που ακολούθησαν από το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης μέχρι και σήμερα με το εφαρμοζόμενο ΕΣΠΑ 2014-2020. Τα ευρωπαϊκά προγράμματα είναι πολιτικές τις Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη, το θεσμικό της πλαίσιο, το πεδίο στο οποίο δραστηριοποιούνται οι κοινωνικές επιχειρήσεις, οι στρατηγικές που χαράζει η Ευρώπη για την ενίσχυσή της και ορισμένα επιτυχημένα μοντέλα κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στην πόλη της Μασσαλίας και πως αυτή κατόρθωσε από την πλήρη παρακμή να επέλθει στην πλήρη οικονομική άνθιση με την προώθηση των πολιτιστικών δομών της και την ενίσχυση των τοπικών κοινωνικών επιχειρήσεων. Καταλήγοντας θα γίνει περιγραφή για το πως αυτό το παράδειγμα είναι δυνατόν να εφαρμοστεί στην Ελλάδα του 2016 και ειδικότερα στο λιμάνι του Πειραιά, κάνοντας αναφορά στα εργαλεία και τις δράσεις που είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν με τις υπάρχουσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ανάπτυξη και Επιχειρείν

1.1. Βασικές Έννοιες

1.1.1. Ορισμός περιφερειακής ανάπτυξης

Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της περιφέρειας και την άμβλυνση των προβλημάτων που υπάρχουν σε αυτή. Σκοπός της είναι η ενίσχυση των περιφερειών, η στήριξη αυτών, η αξιοποίηση και η δημιουργία νέων ευκαιριών τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Η πολυπλοκότητα των προβλημάτων που καλείται να λύσει η περιφερειακή ανάπτυξη είναι τέτοια ώστε επιτάσσει την ανάγκη σωστού σχεδιασμού των προγραμμάτων και των πολιτικών που πρόκειται να ακολουθήσει αναπτύσσοντας μια στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης. Για την ορθή διερεύνηση αυτής της στρατηγικής της περιφερειακής ανάπτυξης θεωρείται απαραίτητο η περιγραφή των όρων της αναπτυξιακής περιφέρειας και του οικονομικού χώρου. Βέβαια οι σύγχρονες τάσεις της Περιφερειακής Επιστήμης περιλαμβάνουν στον όρο της περιφέρειας εκτός από την οικονομική έννοια, την κοινωνική και την πολιτιστική.

1.1.2. Η έννοια του χώρου

Ο χώρος αποτελεί την βασική έννοια στην περιφερειακή επιστήμη. Η διαφορά του σε αντιδιαστολή με την περιφέρεια έγκειται στο γεγονός ότι ο ίδιος συντελείται από «διάσπαρτες χωρικές μονάδες» σε αντίθεση με την περιφέρεια που συγκροτείται από «όμορες χωρικές μονάδες»¹. Ο χώρος λοιπόν είναι ένα σύνολο οικονομικών δεδομένων τοποθετημένων σε διάφορους τόπους που συνδέονται μεταξύ τους από τα κοινά χαρακτηριστικά τους, τις λειτουργίες τους, τις διαδικασίες λήψης κοινών αποφάσεων και τις αλληλεξαρτήσεις τους. Ο χώρος σύμφωνα με τον J. Boudeville (1972) διακρίνεται στις μορφές του γεωγραφικού, μαθηματικού και οικονομικού χώρου.

- Ο γεωγραφικός χώρος περιλαμβάνει το περιβάλλον, το έδαφος, τους φυσικούς πόρους όπου μέσα σε αυτό το εδαφικό τμήμα βρίσκεται εγκατεστημένη μια πληθυσμιακή ομάδα με τις δικές της οικονομικές δραστηριότητες.
- Ο μαθηματικός χώρος αναπτύσσει σχέσεις, όπως για παράδειγμα οι σχέσεις παραγωγών και καταναλωτών, και οι μετακινήσεις ατόμων προς εύρεση εργασίας.
- Ο οικονομικός χώρος που είναι παράλληλα και γεωγραφικός και μαθηματικός, αφορά τις «μαθηματικές σχέσεις που αναπτύσσονται σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο»².

1.1.3. Η έννοια της αναπτυξιακής περιφέρειας

Η έννοια της περιφερειακής κοινότητας χαρακτηρίζεται από μια γεωγραφική ενότητα τα όρια της οποίας προσδιορίζονται από διάφορες μεταβολές των

¹ Παπαδασκαλόπουλος, Α., 2009, Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης, σελ. 17

² Οπ, π., σελίδα 18

κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών της και τις σχέσεις εξάρτησης μεταξύ των χωρικών μονάδων μέσα στις οποίες συντίθενται. Η αναπτυξιακή κοινότητα δηλαδή αλλάζει και αναδιαμορφώνεται σε κάθε αλλαγή που συντελείται εντός της. Ωστόσο η οριοθέτηση της παίζει σημαντικό ρόλο για την ανάλυση των φαινομένων της και πρέπει να καλύπτει τρεις διαστάσεις.

Α) την εξέταση των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών αυτών των χωρικών μονάδων που θα επιτρέψει τη δημιουργία ενός ευρύτερου γεωγραφικού χώρου με κοινές αναπτυξιακές πολιτικές σχεδιασμού και εφαρμογής της περιφερειακής πολιτικής.

Β) τη δυνατότητα διερεύνησης του συνολικού γεωγραφικού χώρου για να προσδιοριστούν οι σχέσεις μεταξύ των συγγενών χωρικών μονάδων με τελικό σκοπό την οριοθέτηση των περιοχών επίδρασης και το ρόλο που έχουν οι μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις στην διαδικασία ανάπτυξης.

Γ) αναφέρεται στις ανάγκες εφαρμογής των περιφερειακών προγραμμάτων και «άσκηση της περιφερειακής πολιτικής»³.

Για τη σωστότερη εννοιολογική προσέγγιση του όρου θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση των τύπων της περιφέρειας όπως ανέπτυξε ο J. Boudeville και οποίες διαχωρίστηκαν με βάση τα κριτήρια της ομοιογένειας, της πόλωσης και των αλληλεξαρτήσεων.

Ο πρώτος τύπος της ομοιογενούς περιφέρειας αποτελείται από ένα σύνολο «όμορων χωρικών μονάδων» στα όρια των οποίων μειώνονται οι αποκλείσεις των κοινών χαρακτηριστικών που παρατηρούνται μέσα σε αυτά. Τα χαρακτηριστικά αυτά εξαρτώνται από τα δεδομένα της κάθε περιφέρειας και μπορεί να είναι γεωγραφικά, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η εδαφική διαμόρφωση, η ύπαρξη φυσικών πόρων, οι κλιματικές αλλαγές και άλλα, κοινωνικά και πολιτισμικά, όπως η γλώσσα, η θρησκεία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η ποιότητα ζωής, και τέλος τα οικονομικά χαρακτηριστικά όπως το ΑΕΠ, τα επίπεδα απασχόλησης κ. τ. λ.⁴.

Ο δεύτερος τύπος της πολιτικής περιφέρειας είναι ένα σύνολο διαφορετικών χωρικών μονάδων ιεραρχικά δομημένων που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με μια σχέση εξάρτησης από τον κεντρικό πόλο ανάπτυξης τους. Η ανάπτυξη λοιπόν εμφανίζεται σε συγκεκριμένα σημεία του χώρου και εν συνεχεία επηρεάζει την περιφέρεια του πόλου (Francois Perroux, 1995). Έτσι το αστικό κέντρο για να αποτελεί πόλο ανάπτυξη θα πρέπει να έχει ένα επαρκές πληθυσμιακό μέγεθος με ικανοποιητικό επίπεδο στρατηγικών υποδομών, με εξωτερικές οικονομίες και την ύπαρξη τουλάχιστον μιας «Προωθητικής Βιομηχανίας». Οι πόλοι ανάπτυξης είναι δυνατόν να ενταχθούν σε κέντρα ανάπτυξης που είναι μικρά αστικά κέντρα μικρής επιρροής σε τοπικό και νομαρχιακό επίπεδο, οι πόλοι ανάπτυξης που είναι μεγάλα αστικά κέντρα με περιφερειακή επίδραση, οι άξονες ανάπτυξης που συγκροτούνται από γειτονικά κέντρα και τέλος οι μητροπολιτικές περιφέρειες που αποτελούνται από ένα μεγάλο πολικό κέντρο δομημένο σε δορυφορικά συστήματα και εξειδικευμένων ζωνών. Βασικό μέρος αυτού του τύπου της πολιτικής περιφέρειας είναι η «Προωθητική Βιομηχανία» που συντίθεται από μεταποιητικές μονάδες οι οποίες λειτουργούν με

³Οπ.,π, σελ. 17-18

⁴Οπ.,π., , σελ. 20-21

βασικό στόχο την προσέλκυση και ανάπτυξη συμπληρωματικών μονάδων και κλάδων της παραγωγής για την ταχεία αύξηση των εισοδημάτων. Ωστόσο η λειτουργία των πόλων ανάπτυξης βασίζεται σε φυσικούς πόρους και ενεργειακές πηγές σε συνάρτηση με την ευνοϊκή γεωγραφική θέση του πόλου. Όπως επίσης και σε αξιολογη βιομηχανική, αναπτυξιακή και πολιτική υποδομή με ειδικευμένο εργατικό δυναμικό και σωστή οργάνωση του τριτογενή τομέα παραγωγής. Η πολιτική περιφέρεια είναι δηλαδή μια δυναμική ενότητα χωρίς μόνιμη και σταθερή οριοθέτηση. Η οποιαδήποτε οικονομική μεταβολή των συνθηκών οδηγεί σε μεταβολή της έντασης των ροών και των σχέσεων που έχουν οι χωρικές μονάδες με τον πόλο ανάπτυξης. Αν δηλαδή υπάρχει ένταση ροών με ένα γειτονικό πόλο ενδέχεται να οδηγηθεί σε μια οικονομική και κοινωνική ενσωμάτωση τους σε μια νέα περιφέρεια⁵.

Τρίτος τύπος είναι η περιφέρεια προγραμματισμού, η οποία καθορίζει την εξυπηρέτηση των στόχων της περιφερειακής πολιτικής μέσω κεντρικών και περιφερειακών φορέων ως απώτερο σκοπό τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Κατά τον Perrin(1983) η περιφέρεια προγραμματισμού έχει ως κύρια ικανότητα την προώθηση μια εξειδικευμένης οικονομικής δυναμικής. Η οριοθέτηση αυτής της περιφέρειας εξαρτάται από την περιφέρεια παρέμβασης. Η παρέμβαση σε μικροεπίπεδο απαιτεί την ομοιογένεια κριτηρίων δηλαδή την απαλοιφή των ανισοτήτων μιας επαρχίας μεταξύ των ορεινών και των πεδινών κοινοτήτων. Σε μακροοικονομικό επίπεδο απαιτεί «την αξιοποίηση κριτηρίων πόλωσης» με την μέγιστη αλληλεξάρτηση των χωρικών μονάδων. Αυτή λοιπόν εξασφαλίζει την διάχυση της περιφερειακής επίδρασης σε συγκεκριμένες χωρικές μονάδες της περιφέρειας. Το δίκτυο των σχέσεων που αναπτύσσεται εντός των ορίων της διευκολύνει τον προγραμματισμό και την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής (Perrin, 1983).

Στην Ελλάδα κάτι τέτοιο είναι αδύνατο λόγω της έλλειψης ενός «διακλαδικού και διαπεριφερειακού προτύπου εισροών-εκροών» έχοντας ως αποτέλεσμα την αδυναμία οριοθέτησης περιφερειών προγραμματισμού.

1.1.4. Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας

Η έννοια «Κοινωνική Οικονομία» περικλύει ένα συγκεκριμένο τμήμα της Οικονομίας, δηλαδή ένα σύνολο οργανισμών που επιδιώκουν πρωταρχικά κοινωνικούς σκοπούς και βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ένα «συμμετοχικής διακυβέρνησης». Οι οργανισμοί αυτοί είναι συνεταιρισμοί, αλληλασφαλιστικές εταιρείες και τα ιδρύματα. Εδώ και αρκετές δεκαετίες, αυτοί οι οργανισμοί συνέβαλαν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών ταυτόχρονα με τις ιδιωτικές εταιρείες και το κράτος. Παρατηρώντας το ευρωπαϊκό και το εθνικό τοπίο των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων διακρίνεται ότι η κοινωνική οικονομία έχει τη δυνατότητα να διατελέσει πρωταγωνιστικό ρόλο στη μείωση και επίλυση των προβλημάτων που δημιουργούνται από τα νέα δεδομένα. Οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας έχουν πλέον τη δυνατότητα να καλύψουν τις ανάγκες τόσο σε τοπικό, όσο και σε εθνικό επίπεδο δίνοντας αποτελεσματικές λύσεις σε προβλήματα που έμεναν άλυτα από το κράτος και την αγορά. Στις ευρωπαϊκές χώρες η κοινωνική οικονομία καλύπτει κατά κύριο λόγο ανάγκες σε άτομα που αναζητούν πρακτικές λύσεις και άμεσες απαντήσεις στις δυσκολίες της καθημερινής ζωής όπως η

⁵ Ο.π,σελ.21-23

απασχόληση, η διατροφή, η υγεία, η στέγη, η οικονομική αβεβαιότητα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση «από συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικές εταιρείες, ενώσεις και ιδρύματα, η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη απασχολεί πάνω από 14,5 εκ. εργαζομένους, που αντιστοιχούν στο 6,5% του ενεργού πληθυσμού των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε-27) και γύρω στο 7,4% του ενεργού πληθυσμού των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε-15)⁶». Όσον αφορά στην Ελλάδα και στις δυνατότητες που καθίσταται δυνατό να προκύψουν μέσω της κοινωνικής οικονομίας, και κυρίως στο κομμάτι που αφορά την απασχόληση, σε μια περίοδο κρίσης στην αγορά εργασίας, προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης σε άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο κοινωνικού ή εργασιακού αποκλεισμού. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον υφιστάμενο νόμο Ν.4019/2011 «Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα» η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει «το σύνολο των οικονομικών επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων»⁷.

1.1.5. Η έννοια της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Για την άμβλυνση και την αντιμετώπιση μιας σειράς κοινωνικών προβλημάτων αξιοποιούνται παράμετροι της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Αυτό συμβαίνει επειδή το κράτος δεν το αντιμετώπισε ή επειδή ο ιδιωτικός τομέας θεώρησε πως από την επίλυσή τους, τα κέρδη του θα ήταν μηδαμινά. Ο όρος συνδέει δύο πεδία, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική μεταβλητή, η οποία προκαλεί μια πολυάριθμη προσπάθεια εννοιολογικής οριοθέτησης με ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα εύρεσης νέων ευκαιριών υψηλής κοινωνικής αξίας (social value), καινοτομιών και εγχειρημάτων με χαμηλές οικονομικές αποδόσεις⁸. Είναι φανερό ο όρος κοινωνική επιχειρηματικότητα μετέφερε την εστίαση του ενδιαφέροντος από τα κοινωνικά και στα οικονομικά ζητήματα.

1.2. Περιφερειακή ανάπτυξη και ενίσχυση επιχειρηματικότητας

Η χώρα μας τα τελευταία έξι χρόνια αντιμετωπίζει μια πρωτόγνωρη κρίση που δεν έχει μόνο τις ρίζες της στον οικονομικό τομέα αλλά έχει επεκταθεί και στην ίδια την κοινωνία δημιουργώντας πλήθος κοινωνικών προβλημάτων. Έννοιες όπως η ανεργία, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι κοινωνικές διακρίσεις είναι άμεσα συνυφασμένες με την υπάρχουσα οικονομικοκοινωνική κατάσταση, οι οποίες όπως θα δούμε και στη συνέχεια αποτελούν η μια απόρροια της άλλης διαμορφώνοντας μια αλυσιδωτή αντίδραση σε όλες τις εκφάνσεις της ελληνικής κοινωνίας. Σε αυτό το γεγονός οφείλεται και η αντιστροφή του όρου από «οικονομική κρίση» σε «ανθρωπιστική». Με βάση λοιπόν την υπάρχουσα κατάσταση και την αντιμετώπιση της σωρείας των προβλημάτων που απαιτούν άμεσα λύση δόθηκε και δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη και την ενίσχυση της ελληνικής

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνιών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τόμος 4», σελ. 12

⁷ ΦΕΚ Α' 216

⁸ Νικολάου, Ι., 2013, Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, σελ. 3-5

επιχειρηματικότητας. Θέτοντας ως στόχο την έξοδο από την οικονομική κρίση, την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και άρα τη μείωση της ανεργίας και των επακόλουθων προβλημάτων της, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας και αυξάνοντας το ποσοστό απασχόλησης του εργατικού δυναμικού της χώρας.

1.2.1. Ανεργία

Η ανεργία, όπως σημειώθηκε και παραπάνω, σχετίζεται με την οικονομική κρίση προκαλώντας ταυτόχρονα ένταση στον δείκτη της φτώχειας. Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) η ανεργία ορίζεται ως « τα άτομα ηλικίας 15-74 ετών που δεν χαρακτηρίστηκαν ως απασχολούμενοι, ήταν άμεσα διαθέσιμοι για εργασία είτε αναζητούσαν ενεργά εργασία τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες είτε είχαν βρει μια εργασία που θα αναλάμβαναν μέσα στους επόμενους τρεις μήνες». Έχοντας ως θεμέλιο λίθο αυτόν τον ορισμό, θα γίνει μια εκτενής ανάλυση της ανεργίας που υπάρχει στην Ελλάδα, με τα έγκυρα και δόκιμα στοιχεία που πρόκειται να χρησιμοποιήσουμε τα οποία προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ.

Η ανεργία εκτινάσσεται από το έτος 2010, όπου καταγράφεται για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια στο 12,5%. Παρατηρείται μια συνεχόμενη αύξηση με αποκορύφωμα το 2013 που άγγιξε το 27,7%. Το 2011 άγγιξε το 17,2% και το 2012 εκτινάχτηκε σχεδόν δέκα ποσοστιαίες μονάδες φτάνοντας το 24,9%. Από το 2014 παρατηρείται μια μικρή ελάττωση της, μιας ποσοστιαίας μονάδας με 26,6% και το πρώτο τρίμηνο του 2015 το 25,2%. (Πίνακας 1: *Ανεργία στην Ελλάδα κατά τη χρονική περίοδο 2010-2015*)

Πίνακας 1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Μια βαθύτερη ματιά στα στοιχεία αυτά ξεδιπλώνει όλο το εύρος των κοινωνικών επιπτώσεων και των κοινωνικών διακρίσεων. Ο γυναικείος πληθυσμός φαίνεται να δέχθηκε το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας καθώς σήμερα αγγίζει το 29,5% σε σχέση με το γενικό ποσοστό της ανεργίας που ανέρχεται στο 25,2%. Μεγαλύτερη ένταση

υπήρξε το 2013 με 31,5% έναντι 27,7% (Πίνακας 2: Δείκτης Ανεργίας του γυναικείου πληθυσμού έναντι του γενικού). Πέρα όμως από το γυναικείο πληθυσμό, οι ηλικιακές ομάδες των 15-24 είναι τα «θύματα» της οικονομικής κρίσης. Το 2013 το ποσοστό ανεργίας που της αντιστοιχούσε ήταν στο 59,1% και το 2015 μειώθηκε στο 48,3% που όμως παραμένει μέχρι και σήμερα αρκετά υψηλό επιδέχοντας άμεσα λύση (Πίνακας 3: Σύγκριση της ανεργίας μεταξύ των ηλικιακών ομάδων 15-24 ετών και 65-74 ετών). Μικρότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει η ηλικιακή ομάδα 65-74 ετών καθώς το 2013 ήταν στο 14,9% και σήμερα είναι στο 10,0%. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ανεργία με συντελεστή το μορφωτικό επίπεδο. Το 2014 το ποσοστό των ανέργων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, δηλαδή κάτοχοι ή όχι απολυτηρίου δημοτικού, καταγράφηκε πάνω από το 30%. Οι απόφοιτοι Γυμνασίου ήταν στο 24,2%, ενώ αυτοί που είχαν απολυτήριο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) είναι στο 28,6%. Οι κάτοχοι Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ και ΤΕΙ) έφταναν το 20,5%, ενώ τα άτομα με διδακτορικό ή μεταπτυχιακό τίτλο αγγίζουν μόλις το 12,7%⁹. Πίνακας 4: Ανεργία με βάση το μορφωτικό επίπεδο. Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο επηρεάζει το δείκτη της ανεργίας καθώς όσο πιο υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης έχει κάποιος τόσο περισσότερο αυξάνει τις πιθανότητες για εργασία.

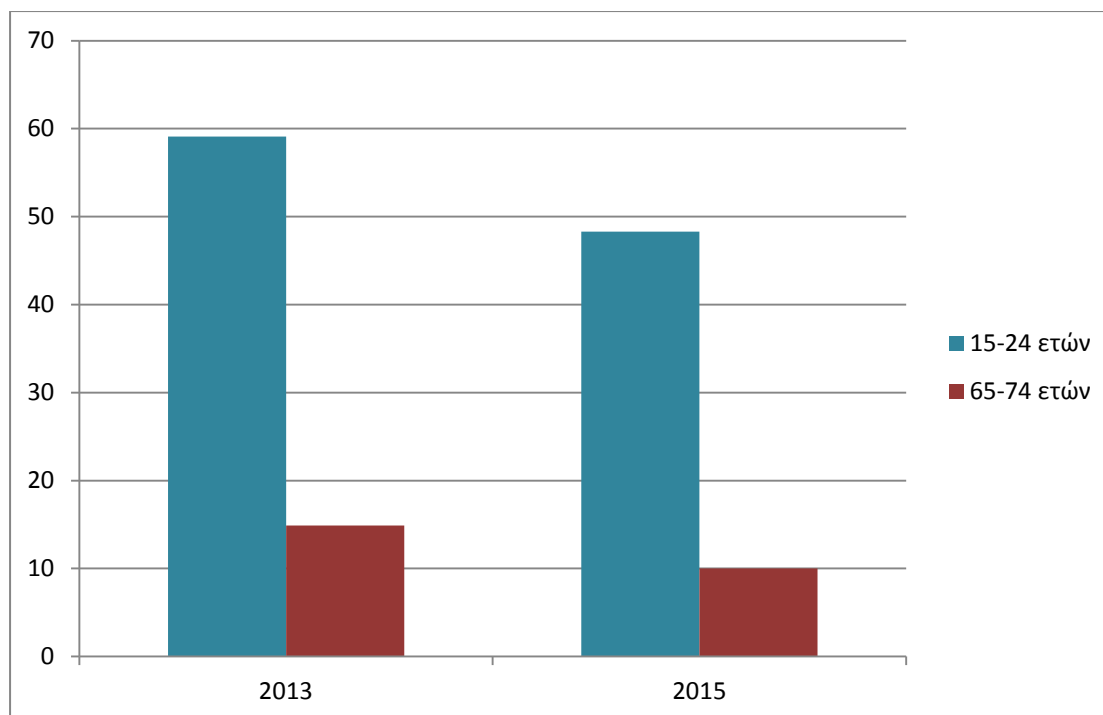
Πίνακας 2: Δείκτης Ανεργίας του γυναικείου πληθυσμού έναντι του γενικού

	Γυναικείος Πληθυσμός	Γενικός Πληθυσμός
2013	31,5%	27,7%
2015 Α'Τρίμηνο	29,5%	25,2%

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

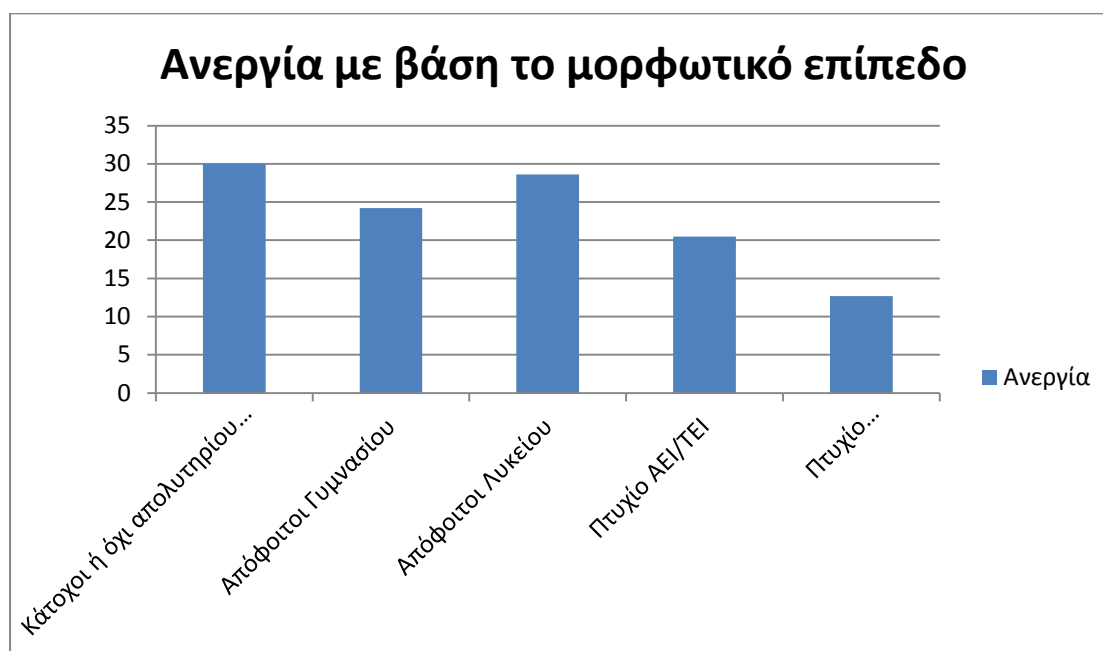
Πίνακας 3: Σύγκριση ανεργίας μεταξύ ηλικιακών ομάδων 15-24 ετών και 65-74 ετών

⁹ Ι.Ν.Ε., Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε., 2015 «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», σελ 15-16

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 4

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

Το γενικότερο σκηνικό της οικονομικής κατάστασης συνετέλεσε στην αλλαγή και στην αναδιάρθρωση της απασχόλησης. Το ποσοστό των ατόμων που εργάζεται με μερική απασχόληση έχει αυξηθεί στο 10% το 2014. Από το υπάρχον εργατικό δυναμικό της χώρας που απασχολείται με μερική απασχόληση, το 70% αυτών θα ήθελε να εργάζεται με πλήρη απασχόληση. Αν εξετάσουμε τώρα την ανεργία σε συνάρτηση με τις επιχειρήσεις θα παρατηρήσουμε ότι υπήρξε σημαντική μείωση της απασχόλησης και ιδιαίτερα στους τομείς του εμπορίου και των κατασκευών. Βέβαια

σε δεύτερο χρόνο απώλεια εργατικού δυναμικού δέχθηκε τόσο ο αγροτικός τομέας όσο και αυτός των μεταφορών¹⁰.

Τα υψηλά ποσοστά της ανεργίας που καταγράφονται σε κάθε τμήμα της πληθυσμιακής κοινότητας της Ελλάδας, αντικατοπτρίζουν και τη γενικότερη οικονομική κατάσταση σε συνδυασμό με την αύξηση των δεικτών της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Στα όρια της φτώχειας εξαιτίας της ανεργίας και των υλικών στερήσεων βρίσκονται 3,8 εκατομμύρια άτομα. Η χώρα μας συμπεριλαμβάνεται ανάμεσα στις χώρες που κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό φτώχειας αγγίζοντας το 23,1%¹¹. Όπως ήδη αναφέραμε η συνεχής αύξηση της ανεργίας οδηγεί σε ένταση της φτώχειας και αυτή με τη σειρά της προκαλεί προβλήματα όπως είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός. Τα άνεργα άτομα δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία, καταλήγοντας έτσι στην αποξένωση και οδηγώντας τους προς την περιθωριοποίηση. Συνεπώς θα πρέπει να προσφερθεί σε αυτά τα άτομα οικονομική και κοινωνική μέριμνα για να κατορθώσουν να επανενταχθούν στην κοινωνία. Καταλήγοντας λοιπόν, όσον αφορά στη μείωση της ανεργίας προϋπόθεση είναι η ύπαρξη νέων θέσεων εργασίας, ώστε να περιοριστούν και αν είναι δυνατό να εξαλειφθούν όλα τα προαναφερθέντα κοινωνικά προβλήματα. Κάτι τέτοιο ίσως επιτευχθεί αν δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.

1.2.2. Επιχειρηματικότητα

Για να αντιληφθούμε πως διαμορφώθηκε η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και έπειτα, θα χρησιμοποιήσουμε και εδώ στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ. Συγκεκριμένα οι Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα για το διάστημα 2012-2013 βρίσκονται σε μια συνεχή φθίνουσα κατάσταση τόσο στο επίπεδο της προστιθέμενης αξίας όσο και στον αριθμό των εργαζομένων που υπάρχουν πλέον σε αυτές. Το 2012 υπήρχαν 727.883 επιχειρήσεις με 1.998.453 εργαζόμενους και Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 47.000€. Το 2013 οι επιχειρήσεις μειώθηκαν δραματικά και ήταν μόλις 531.059 με 1.426.840 εργαζόμενους και Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 34.000€. (Πίνακας 5: *Η κατάσταση των ελληνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα τα έτη 2012, 2013 σε συνάρτηση με τον αριθμό τους, το εργατικό δυναμικό και την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία*). Είναι φανερό ότι οι Μικρομεσαίες ελληνικές επιχειρήσεις έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την οικονομική κρίση και τη μεγάλη ύφεση, σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις Μεγάλες επιχειρήσεις.

Πίνακας 5: Η κατάσταση των ελληνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα τα έτη 2012, 2013 σε συνάρτηση με τον αριθμό τους, το εργατικό δυναμικό και την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία.

Έτη	Αριθμός Επιχειρήσεων	Αριθμός Απασχολούμενων	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
2012	727.883	1.998.453	47.000

¹⁰ Οπ, π, σελ 82-83

¹¹ Βουλή των Ελλήνων, Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους, 2014, «Πολιτικές ελάχιστου εισοδήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα: Μια συγκριτική ανάλυση», ενδιάμεση έκθεση για τα μέλη των αρμόδιων κοινοβουλευτικών επιτροπών της Βουλής των Ελλήνων

2013	531.059	1.426.800	34.000
------	---------	-----------	--------

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στον κατασκευαστικό τομέα οι Μικρές και Μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και οι Μεγάλες επιχειρήσεις δέχθηκαν σημαντική πτώση από το 2008-2012 εξαιτίας της καταστροφής των αγορών. Αυτό γίνεται φανερό από την πτώση της χορήγησης των αδειών. Το 2010 είχαμε -11,1% μείωση, το 2011 -28,5% και το 2012 -36,7%. Επίσης ο δείκτης των κατασκευών, που είναι υπεύθυνος για την κατασκευή κτιρίων και δημοσίων έργων έπεσε στο -29,2% το 2010, στο -28,1% το 2011, στο -26,1% το 2012 και στο -19,0% το 2013. Στον τομέα αυτό, το μεγαλύτερο πλήγμα ανθρώπινου δυναμικού δέχθηκαν οι ΜΜΕ με -35% και το ελάχιστο οι Μεγάλες με -19%. Η μεγάλη διαφορά που υπάρχει στο εργατικό δυναμικό των ΜΜΕ και Μεγάλων επιχειρήσεων μπορεί να αποδοθεί στη διακοπή των δημοσίων έργων που αναλάμβαναν οι Μεγάλες στρέφοντάς τες σε μικρότερα κατασκευαστικά έργα εκτοπίζοντας έτσι τις ΜΜΕ¹².

Στο μεταποιητικό κλάδο, κατά τη χρονική περίοδο 2008-2012 το εργατικό δυναμικό μειώθηκε κατά 20% και η Προστιθέμενη Αξία κατά 10%. Σε αυτόν τον τομέα όπως και στον κατασκευαστικό τις μικρότερες απώλειες τις υπέστησαν οι Μεγάλες επιχειρήσεις, έχοντας στην απασχόληση μείωση -8% και οι ΜΜΕ -14%. Στην προστιθέμενη αξία υπήρξε πτώση με -6% για τις Μεγάλες επιχειρήσεις και -16% για τις ΜΜΕ. Η αρνητική κατάσταση που υπήρξε σε αυτόν τον τομέα μπορεί εν μέρει να αποδοθεί στα μέτρα λιτότητας και στις φορολογικές επιβαρύνσεις που δέχθηκαν οι επιχειρήσεις, καθώς επίσης και με την κατάσταση μείωσης της αγοραστικής δύναμης¹³.

Ο τομέας του εμπορίου ήταν αυτός που επλήγη περισσότερο συγκριτικά με τους άλλους δυο τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας, καθώς το 2008 και εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, έκλεισαν 130.000 εμπορικές ΜΜΕ. Το ποσοστό απασχόλησης των εργατών μειώθηκε κατά 23,8%. Κατά την περίοδο 2011-2012 οι μικρότερες επιχειρήσεις δέχθηκαν τη μεγαλύτερη απώλεια συγκριτικά με τις Μεγάλες επιχειρήσεις καθώς τα 87,9% των ΜΜΕ επιχειρήσεων είχαν μείωση κερδών έναντι του 75,3% των Μεγάλων Επιχειρήσεων¹⁴.

Καταλήγοντας, συμπεραίνουμε ότι υπάρχει άμεση ανάγκη επέμβασης για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας κυρίως των ΜΜΕ δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην περιφέρεια και έχοντας παράλληλα ως βασικό σκοπό την απαλοιφή των ανισοτήτων. Για να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα τους οι ΜΜΕ χρειάζεται να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών τους ώστε να αποκτήσουν την ικανότητα εξωστρέφειας προς στις μεγάλες αγορές. Έτσι οι ΜΜΕ θα πρέπει να αρχίσουν να παίρνουν το δρόμο προς μια βιώσιμη, καινοτόμο δραστηριότητα αποβλέποντας στην ύπαρξη υψηλής προστιθέμενης αξίας. Σημαντικός παράγοντας για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι το ανθρώπινο δυναμικό, καθώς είναι καίριας σημασίας, να διαθέτει άριστη κατάρτιση. Άρα έμφαση θα δοθεί, για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, στους εξής άξονες:

Α) *καινοτομία*. Να δημιουργηθούν νέες δομές και να υποστηριχθούν οι ήδη υπάρχουσες.

¹² Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ)

¹³ Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ)

¹⁴ Έρευνα INEMY της ΕΣΣΕ για την Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου

Β) *εκπαιδευτική κατάρτιση*. Σχετίζεται με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και την απόκτηση εξειδικευμένης γνώσης όσον αφορά στον τομέα των νέων τεχνολογιών. Αυτό επιτυγχάνεται αρχικά μέσω ειδικών σεμιναρίων και έπειτα με την δια βίου μάθηση.

Γ) *υποστήριξη εξωστρέφειας*. Έχει να κάνει με την στήριξη των ΜΜΕ από τις Μεγάλες επιχειρήσεις διαμορφώνοντας συνεργασίες μεταξύ τους και κατευθύνοντας αυτές ταυτόχρονα ώστε να λάβουν μέρος σε διεθνείς αγορές¹⁵.

1.3. Ανάπτυξη και ενίσχυση επιχειρηματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Σε αυτό το κεφάλαιο της εργασίας θα γίνει παρουσίαση των στατιστικών στοιχείων σχετικά με την ανεργία που εκπονήθηκαν από την Eurostat για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρώτη προσέγγιση της θα γίνει σε σχέση με τους δείκτες του φύλου, της ηλικίας και του μορφωτικού επιπέδου.

Το 2014 για την ΕU-28 το επίπεδο της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού βρέθηκε στο 64,9%, το 2008 είχε αγγίξει το 65,7% και τα επόμενα έτη καταγράφηκε μια φθίνουσα πορεία καταλήγοντας στο 64,1% το 2010. Κατά τα έτη 2010 έως 2013 το ποσοστό της απασχόλησης της ΕΕ-28 ήταν μεταξύ 64,1% με 64,2% κατορθώνοντας να διατηρήσουν σταθερή την κατάσταση. Έτσι το 2014 υπήρξε μια μικρή άνοδος σχεδόν 0,8% ποσοστιαίων μονάδων. Αυτήν τη χρονική περίοδο τα επίπεδα απασχόλησης στην Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο, στις Κάτω χώρες και στην Γερμανία κυμάνθηκε από 71% έως 74%. Στη Σουηδία ωστόσο κορυφώθηκε με 74,9%. Όμως, σε τέσσερα ευρωπαϊκά κράτη από τα 28 το επίπεδο της απασχόλησης ήταν κάτω του 60% συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας με 49,4%. Γενικότερα ενώ παρατηρείται μείωση του ποσοστού απασχόλησης στην ΕΕ-28 υπάρχουν κάποιες χώρες που σημείωσαν αύξηση όπως η Μάλτα κατά 6,8% και η Ουγγαρία κατά 5,4%, ενώ στη Γερμανία και στο Λουξεμβούργο το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε πάνω από τις 3 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίθετα στην Ελλάδα μειώθηκε από το 61,4% που ήταν το 2008 στο 50% το 2013. Μειώσεις σχεδόν πέντε ποσοστιαίων μονάδων σημειώθηκαν στην Κύπρο, την Ισπανία, την Ιρλανδία, την Κροατία, την Πορτογαλία και τη Δανία¹⁶.

Σχετικά με τη γυναικεία απασχόληση και αυτή των εργαζόμενων που ανήκουν στις ανώτερες ηλικιακές ομάδες καταγράφονται σε χαμηλά επίπεδα. Το 2014 το ποσοστό απασχόλησης για τους άνδρες ήταν στο 70,1% και για τις γυναίκες στο 59,6%. Αυτή η κατάσταση διαγράφεται σε ολόκληρο το φάσμα των κρατών μελών της ΕΕ-28 κατά το ίδιο έτος. Στην Ιταλία, την Ελλάδα και την Τσεχική Δημοκρατία το φυλετικό χάσμα είναι μεταξύ 16 με 18 μονάδων. Μικρή διαφορά στην απασχόληση μεταξύ των δυο φύλων υπήρξε στην Φιλανδία και την Λιθουανία, όπου η διαφορά της γυναικείας απασχόλησης ήταν μόλις 0,2% σε αντιστοιχία με εκείνη των ανδρών. Το ίδιο ίσχυε για τη Σουηδία και τη Λετονία¹⁷.

¹⁵ Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας, Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού εμπορίου Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδας, Ομάδα Δράσης για την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2014, «Ανάπτυξη για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Κείμενο πολιτικής», σελ 24-36

¹⁶ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/statistics-illustrated>

¹⁷ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/statistics-illustrated>

Όσον αφορά στο μορφωτικό επίπεδο, η απασχόληση των ατόμων με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με μάστερ ή και διδακτορικό ήταν στο 83,7% το 2014. Τα άτομα που είχαν ολοκληρώσει μόλις την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν στο 52,6% ενώ για αυτούς που είχαν απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήταν 73,4%. Η ανεργία αρχικά έπληξε τα άτομα που είχαν τη χαμηλότερη εκπαίδευση με -3,9% ενώ μικρή ήταν η πτώση των κατόχων πτυχίων ανώτερης εκπαίδευσης με -1,4%¹⁸.

Κεφάλαιο 2: Προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

2.1 Εθνικά Προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

Τα βασικά εθνικά προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας είναι άμεσα συνδεδεμένα με την περιφερειακή ανάπτυξη, τα οποία και πρόκειται να αναλυθούν στη συνέχεια. Κυρίως είναι δομημένα σε πέντε προγραμματικές περιόδους από τις οποίες οι τρεις ακολουθούν τα Α', Β' και Γ' Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης και οι δυο τελευταίες αναπτύσσονται σύμφωνα με το πρόγραμμα ΕΣΠΑ (2007-2013 και 2014-2020).

2.1.1. Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989-1993

Η Ελλάδα το 1988 διαμόρφωσε και κατέθεσε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών το Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για το διάστημα 1989-1993 αναφέροντας το διαθέσιμο ποσό που θα χορηγούνταν για την ανάπτυξη της οικονομίας τόσο από εθνικούς όσο και από κοινοτικούς πόρους. Η χρηματοδότηση του Α' ΚΠΣ ήταν 12,1 δις ευρώ με τη συμμετοχή της Ε.Ε. να ανέρχεται στα 7,5 δις ευρώ, την εθνική συμμετοχή στα 3,93 δις και ο ιδιωτικός τομέας με 0,67 δις ευρώ. Αν σε αυτά τα ποσά προστεθούν και οι χρηματοδοτικοί πόροι από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π.) με 1,78 δις ευρώ, τις κοινοτικές Πρωτοβουλίες 1,2 δις ευρώ και από το Ταμείο Συνοχής που συμμετείχε το 1993 με 0,32 δις ευρώ, το σύνολο των χρηματοδοτικών πόρων που παραδόθηκαν ανήλθε στα 15,4 δις ευρώ. Η κατανομή αυτών με βάση τις προτεραιότητες διανεμήθηκε ως εξής: 28,80% για τη βελτίωση βασικών υποδομών, 6,10% για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα, 3,80% για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, 0,80% για την ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού, 10,20% για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και 50,30% για την περιφερειακή ανάπτυξη¹⁹. Συγκεκριμένα το Α' ΚΠΣ περιλάμβανε 12 προγράμματα των τομέων και 13 των περιφερειών από τα οποία δημιουργήθηκαν έξι βασικές προτεραιότητες²⁰:

- 1^η προτεραιότητα: η βελτίωση των βασικών υποδομών της χώρας. Στον τομέα αυτόν υπάρχει σημαντική έλλειψη ανάπτυξης και προώθησης υποδομών από μέρους της ελληνικής οικονομίας χρίζοντας άμεση την

¹⁸ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/statistics-illustrated>

¹⁹ Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, Τμήμα Γενικής Διοίκησης, 2006, «Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης-Θεσμός Ανάπτυξης της Οικονομίας: Συγκριτική Αποτίμηση των Κ. Π. Σ. στην Ελλάδα (1989-2006) και αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης του Γ' Κ.Π.Σ. με τη βοήθεια Στατιστικών Μοντέλων, Προοπτικές 4^{ης} Προγραμματικής Περιόδου, σελ. 46

²⁰ Πετράκος, Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004, «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα», σελ. 449-450

ανάγκη κάλυψης τους. Σε αυτόν τον άξονα ήταν σημαντικό να γίνει ορθή αξιοποίηση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων.

- 2^η προτεραιότητα: ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και της αγροτικής ανάπτυξης.
- 3^η προτεραιότητα: την καλύτερευση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Το ποσό που αρχικά είχε προγραμματιστεί να δοθεί για αυτόν τον αναπτυξιακό άξονα μειώθηκε σχεδόν κατά το ήμισυ (από το 7% στο 3,8% των πόρων). Έτσι αντιλαμβανόμαστε τη δυσκολία της ελληνικής πολιτείας να απορροφήσει σωστά πόρους και να αξιοποιήσει τα κονδύλια για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας καθώς ήταν και το μόνο όπλο προάσπισης της ελληνικής οικονομίας από το διεθνή ανταγωνισμό.
- 4^η προτεραιότητα: «ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού». Αν και σε αυτόν τον τομέα σαν χώρα έχουμε μια υπεροχή, παρόλα αυτά φαίνεται να υπάρχει αδυναμία καθοδήγησης των επενδύσεων για την ισχυροποίηση και την ανάπτυξη του τουρισμού και της ανταγωνιστικότητας του.
- 5^η προτεραιότητα: ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού. Σε αυτόν τον άξονα υπήρξε αύξηση των δημόσιων επενδύσεων (από 7,5 % που ήταν αρχικά προγραμματισμένο χορηγήθηκε στο τέλος 10,2%) καθώς θεωρήθηκε ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο συμβάλλει περισσότερο στην αναπτυξιακή διαδικασία σε σχέση με το φυσικό κεφάλαιο. Αυτό αρχικά φάνηκε σε μια ιδιαίτερα θετική κίνηση της ελληνικής οικονομίας καθώς από τα μέσα της δεκαετίας του '80 υπήρξε υψηλή καταγραφή της ανεργίας. Ωστόσο αυτό έγινε με αμφισβητούμενα τα αποτελέσματα ως προς τον τρόπο υλοποίησής του.
- 6^η προτεραιότητα: ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού. Σε αυτόν τον άξονα το 50% των πόρων του ΚΠΣ πήγε στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ). Η προτεραιότητα που δόθηκε εν τέλει στους πόρους αυτούς ήταν για μικρά έργα «τοπικής εμβέλειας» και όχι τόσο για την περιφερειακή ανάπτυξη²¹.

Σημαντικά έργα που χρηματοδοτήθηκαν από πόρους του Α' ΚΠΣ ήταν το μετρό της Αθήνας, ο αυτοκινητόδρομος Αθηνών-Θεσσαλονίκης, ο αυτοκινητόδρομος Αθηνών-Κορίνθου και το δίκτυο φυσικού αερίου.

Το Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης φάνηκε ότι δε βασιζόταν σε ένα συγκεκριμένο σχέδιο της οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης αλλά στηρίχθηκε στην κάλυψη ευκαιριακών αναγκών κάνοντας πασιφανή την έλλειψη προγραμματισμού. Δίνεται έμφαση στις υποδομές από τη μια, αλλά από την άλλη υπάρχει δυσκολία στην απορρόφηση των πόρων. Έτσι το Α' ΚΠΣ αποτέλεσε ένα «φτωχό αναπτυξιακό πρόγραμμα για την ελληνική οικονομία»

2.1.2. Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999

Σε αυτό το δεύτερο ΚΠΣ, προσπάθησαν να αποφευχθούν όλοι οι λάθος χειρισμοί που είχαν γίνει κατά το πρώτο ΚΠΣ και γι αυτό το λόγο οι διαδικασίες είχαν αλλάξει και αντιμετωπίζονταν πλέον με μεγαλύτερη αυστηρότητα συγκριτικά με το Α' ΚΠΣ. Έτσι ήταν εξαιρετικά δύσκολο έως και απαγορευτικό τόσο να γίνει μετατόπιση των πόρων από τον ένα άξονα στον άλλο όσο και από το ένα πρόγραμμα στο άλλο. Επίσης είχαν δημιουργηθεί κάποιοι νέοι θεσμοί διαχείρισης και τεχνικής υποστήριξης όπως η Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του ΚΠΣ (ΜΟΔ) και η Μικτή

²¹ Πετράκος, Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004, «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα», σελ. 449-453

Επιτροπή Καθοδήγησης (ΜΕΚ), ενώ οι περιφέρειες είχαν δραστικότερο ρόλο στις διαδικασίες των ΠΕΠ, μέσω των οποίων υλοποιούνται τα έργα των περιφερειών, των Νομαρχιών, των δήμων και των κοινοτήτων. Η χρηματοδότηση του Β' ΚΠΣ ήταν 29,7 δις ευρώ με την εθνική δημόσια δαπάνη να ανέρχεται στα 7 δις ευρώ, την κοινοτική συμμετοχή στα 13,9 δις ευρώ και την ιδιωτική συμμετοχή στα 8,6 δις ευρώ. Στο Β' ΚΠΣ καταρτίστηκαν 17 τομεακά προγράμματα και 13 περιφερειακά. Οι άξονες προτεραιότητας είναι πέντε, όπου στους τέσσερις πρώτους άξονες αναπτύσσονται τα τομεακά προγράμματα και στον πέμπτο άξονα τα περιφερειακά.

Οι αναπτυξιακοί άξονες που εφαρμόστηκαν σε αυτό το ΚΠΣ είναι:

- 1^{ος} Άξονας: Μείωση της περιφερειακών ανισοτήτων και ανάπτυξη της συνοχής στο εσωτερικό με την εξέλιξη των δικτύων υποδομής. Σε αυτόν τον άξονα δίνεται ιδιαίτερη έμφαση «στην ανάπτυξη των μεγάλων έργων» πράγμα που γίνεται αντιληπτό με τον αρχικό σχεδιασμό κατανομής των πόρων να φτάνει το 27,8% . Ωστόσο στο τέλος απορροφήθηκε μόνο το 22%. Αυτό οφείλεται στην αδυναμία σωστής διαχείρισης των πόρων για τα μεγάλα έργα.
- 2^{ος} Άξονας: «Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης». Οι πόροι στον αρχικό καταμερισμό αυτού του άξονα ήταν χαμηλοί στο 9,05%, ενώ στο τέλος παρατηρείται να έγινε μια μικρή αύξηση φτάνοντας το 11,7%.
- 3^{ος} Άξονας: «Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού». Ο άξονας αυτός έχει σημαντικό μέρος των πόρων που ξεκινά με το 25,3% και φτάνει στο τέλος του προγράμματος το 21,9%.
- 4^{ος} Άξονας: «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της εργασίας». Εδώ παρατηρείται μια μικρή κατανομή των πόρων συγκριτικά με τους υπόλοιπους άξονες, στο 12,5%, Ωστόσο μέχρι το τέλος του προγράμματος αυξάνεται στο 15,4%.
- 5^{ος} Άξονας: Μείωση των ανισοτήτων που υπάρχουν στις περιφέρειες και τη συμμετοχή των νησιωτικών περιοχών. Ο άξονας αυτός συγκριτικά με το Α' ΚΠΣ έχει μικρότερο ποσοστό πόρων στο 25,0% από το 41% . Στο Β' ΚΠΣ ενώ υπάρχει καλύτερη διαχείριση της περιφέρειας μειώνονται οι πόροι. Στο τέλος βέβαια αυτού του προγράμματος το ποσοστό αυτό φτάνει στο 28,5%.

Σημαντικά έργα που χρηματοδοτήθηκαν από πόρους του Β' ΚΠΣ ήταν οι οδικοί άξονες (ΠΑΘΕ, Εγνατία οδός), λιμενικά έργα, ο εκσυγχρονισμός του σιδηροδρομικού δικτύου, το μετρό της Αθήνας. Χαρακτηριστικό βέβαια της περιόδου αυτής που πρέπει να αναφερθεί είναι και η προετοιμασία της χώρας για την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Σε μια σύντομη ανασκόπηση αυτού του ΚΠΣ διαπιστώνουμε ότι στην περιφέρεια εφαρμόζεται μείωση των πόρων συγκριτικά με το Α' ΚΠΣ. Βασικός παραμένει ο άξονας των υποδομών. Επίσης παρατηρείται ότι υπάρχει αλλαγή των πόρων σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό προβάλλοντας την αδυναμία ορθού σχεδιασμού και αξιοποίησης αυτών. Κατορθώνεται παρόλα αυτά σε όλη τη χρονική διάρκεια του Β' ΚΠΣ, να υπάρξει τεχνοκρατική υποστήριξη με την εφαρμογή των Τεχνικών Δελτίων Έργων. Επίσης μέσω αυτών έγινε μια γενικότερη προσπάθεια ώστε να δημιουργηθεί μια κοινή και αντικειμενική διαδικασία ενσωμάτωσης των

έργων στα επιχειρησιακά προγράμματα. Εν τέλει το Β' ΚΠΣ διαχειρίστηκε καλύτερα τους διαθέσιμους χρηματικούς πόρους σε σχέση με το Α' ΚΠΣ²².

2.1.3. Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Σχεδιασμού 2000-2006

Στο Γ' ΚΠΣ η Ελλάδα ενισχύθηκε με σημαντικούς πόρους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής. Οι συνολικοί χρηματοδοτικοί πόροι του Γ' ΚΠΣ και του Ταμείου Συνοχής, ανέρχονται σε 48,30 δις ευρώ. Η συνολική δημόσια δαπάνη ανέρχεται σε 37,67 δις ευρώ και η ιδιωτική συμμετοχή ανέρχεται σε 10,63 δις ευρώ. Παράλληλα σημαντικοί πόροι αντλήθηκαν μέσω των 4 κοινοτικών πρωτοβουλιών και η δημόσια δαπάνη ανέρχεται σε 1,28 δις ευρώ εκ των οποίων η κοινοτική συμμετοχή ήταν 904 εκ. ευρώ.

Για την επίτευξη των στόχων του ΚΠΣ καταρτίστηκαν και υλοποιήθηκαν 25 Επιχειρησιακά Προγράμματα εκ των οποίων τα 13 είναι Περιφερειακά Προγράμματα για κάθε μια από τις 13 Περιφέρειες της Χώρας, 1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Τεχνική Βοήθεια με στόχο την ενδυνάμωση, τη στήριξη και τη βελτίωση του συστήματος διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του ΚΠΣ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και 11 Τομεακά Επιχειρησιακά προγράμματα που αφορούν τις εθνικές πολιτικές.

Τα Τομεακά Προγράμματα ήταν τα εξής:

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Οδικοί Άξονες-Λιμένες-Αστική Ανάπτυξη
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Σιδηρόδρομοι-Αερολιμένες-Αστικές Συγκοινωνίες
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Ανταγωνιστικότητα
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Αγροτική Ανάπτυξη-Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Αλιεία
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Περιβάλλον
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Πολιτισμός
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Υγεία-Πρόνοια
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Κοινωνία της Πληροφορίας.

Σε αυτό το ΚΠΣ δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στο σχεδιαστικό προγραμματισμό που θα ακολουθούσαν συγκριτικά με τα προηγούμενα δυο ΚΠΣ. Αυτό έγινε σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου. Προτεραιότητες του ήταν:

1. Η περιφερειακή ανάπτυξη
2. Η ανάπτυξη των αστικών κέντρων με την ενδυνάμωση των υποδομών τους και την εξωστρέφεια των δραστηριοτήτων του κάθε αστικού κέντρου.

²² Πετράκος, Γ. & Ψυχάρης Γ., 2004, «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα», σελ. 454-456

3. Η ενσωμάτωση των ισχυρών αστικών κέντρων στα «διευρωπαϊκά δίκτυα» και η κατασκευή αξόνων απαραίτητων για την εθνική μας ανάπτυξη.
4. Η Τεχνολογική Ανάπτυξη έχοντας ως στόχο την ενίσχυση της Καινοτομίας στην διαδικασία ανάπτυξης.
5. Η σύνδεση των ισχυρών κλάδων με επιπρόσθετες δραστηριότητες και η εφαρμογή τους στο φυσικό και αστικό περιβάλλον.
6. Η προώθηση «της ενδογενούς ανάπτυξης» βασισμένη σε «τοπικούς, ανθρωπιστικούς, πολιτιστικούς πόρους» δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές.
7. Τέλος, έγινε μια συντονισμένη προσπάθεια να μειωθούν οι περιφερειακές ανισότητες στη διαδικασία ανάπτυξης, στις επιχειρηματικές δραστηριότητες, στην απασχόληση, στην περίθαλψη και στην εκπαίδευση.

Όλοι αυτοί οι άξονες που μόλις αναφέρθηκαν είχαν ως στόχο τη βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη, την αναδιαμόρφωση του αστικού χώρου, την εξέλιξη της κοινωνίας της γνώσης, την «αναβάθμιση των κοινοτικών υπηρεσιών» και την ενίσχυση της ανθρώπινης δραστηριότητας²³. Βασικός σκελετός αυτού του προγράμματος ήταν ότι αποτελούνταν από δυο κυρίαρχα πρότυπα: αυτό της «πολικής ανάπτυξης» και αυτό της «ολοκληρωμένης ανάπτυξης». Το πρώτο πρότυπο ασχολήθηκε με την ιεράρχηση των αστικών κέντρων στις εξής κατηγορίες: μητροπολιτικά κέντρα, «κόμβοι Ευρωπαϊκών Δικτύων», οι πόλοι ανάπτυξης και «διασυνοριακής συνεργασίας», τα Κέντρα Ανάπτυξης Παραμεθόριων και Νησιωτικών περιοχών, «ευρύτερες Αστικές Συγκεντρώσεις» και Κέντρα Περιφερειακής και Νομαρχιακής Τοπικής Ανάπτυξης. Παρατηρήθηκε ότι τα αστικά κέντρα ήταν αυτά που έπαιξαν σημαντικό όλο στην ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης και γι αυτό το λόγο ένα σημαντικό μέρος του προγράμματος επικεντρώθηκε στα μητροπολιτικά κέντρα. Συγκεκριμένα θεωρήθηκε ότι η Αθήνα μπορεί να δημιουργήσει τις συνθήκες για να μετατραπεί σε ένα κέντρο, εμπορικό και συγκοινωνιακό, όχι μόνο ευρωπαϊκής αλλά και παγκόσμιας εμβέλειας, ενώ η Θεσσαλονίκη θα μπορούσε να μετατραπεί και αυτή σε ένα αντίστοιχο κέντρο απευθυνόμενο στις Βαλκανικές χώρες και σε αυτές της Παρευξείνιας μετακίνησης. Τα δύο αυτά μητροπολιτικά κέντρα εκπροσώπησης του ελληνικού χώρου θα έπρεπε να λειτουργούσαν με βάση της αρχές του ευρωπαϊκού αναπτυξιακού προτύπου. Η αναπτυξιακή πολιτική που θα ακολουθούσαν οι μητροπόλεις ήταν ο προσδιορισμός των κλαδικών δραστηριοτήτων και η εξωστρέφειά τους έχοντας ως τελικό αποτέλεσμα, το άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας και την επιπρόσθετη λειτουργία νέων δραστηριοτήτων. Τα ελληνικά μητροπολιτικά κέντρα θα πρέπει να μετεξελιχθούν σε «κόμβους των διευρωπαϊκών δικτύων» για να ταυτιστούν με το ευρωπαϊκό πρόγραμμα ανάπτυξης. Αυτό σημαίνει το μετασχηματισμό των οδικών αξόνων κυκλοφορίας που θα συνδέουν μεταξύ τους τα αστικά κέντρα ώστε να εξυπηρετείται καλύτερα η συνεργασία τους. Τέλος, για να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα τους οι ελληνικές πόλεις και να γίνουν ισάξιες με τις ευρωπαϊκές, σύμφωνα με αυτό το πρότυπο της πολιτικής ανάπτυξης, θα πρέπει αρχικά να δώσουν χώρο στην εξέλιξη των νέων επιχειρηματικών υποδομών αποσκοπώντας στη δημιουργία επενδύσεων

²³ Παπαδασκαλόπουλος, Α., 2009, *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, σελ.76-77

και τον εκσυγχρονισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας, και έπειτα στη βελτίωση των δομών των πόλεων με στόχο τη μετεξέλιξη τους σε τουριστικά κέντρα²⁴. Το δεύτερο πρότυπο της «ολοκληρωμένης ανάπτυξης» ασχολείται με τον ορεινό και νησιωτικό χώρο. Η πολιτική που ακολουθήθηκε για τον ορεινό χώρο ήταν η αναδιαμόρφωση της αγροτικής δραστηριότητας, η σύνδεσή της και η δημιουργία τύπων τουρισμού, η ενίσχυση της βιοτεχνίας, η δυνατότητα καλύτερης πρόσβασης σε ορεινές περιοχές και η σύνθεση «ορεινών κέντρων ανάπτυξης». Βέβαια πρέπει να επισημανθεί ότι καμία από αυτές τις πολιτικές δεν μπορεί να λειτουργήσει μόνη της αλλά χρειάζεται να λειτουργήσουν όλες οι πολιτικές μαζί για να μπορέσουν να επιτευχθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Πρέπει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ότι ο χώρος των ορεινών περιοχών λόγω της δυσμενούς προσβασιμότητας καθιστά ακόμη πιο δύσκολο το έργο της ανάπτυξης του και χρήζει κάθε είδους βοήθειας για τη συνεχή ενδυνάμωση του. Όσον αφορά στο νησιωτικό χώρο οι δράσεις του συνοψίζονται ως εξής: η μαζική ανάπτυξη όλων των τομέων της με ταυτόχρονη τη συνεργασία μεταξύ τους αλληλοσυμπληρώνοντας ο ένας τομέας τον άλλο, όποτε αυτό χρειαστεί, η συνοχή, η ανάπτυξη καινοτόμων δραστηριοτήτων δημιουργώντας μια αρμονική σχέση μεταξύ τους και με το φυσικό περιβάλλον δίνοντας προβάδισμα σε μια αειφόρο ανάπτυξη. Για να καταστεί εφικτό κάτι τέτοιο θα πρέπει να δοθεί προσοχή στην ποιότητα, στην εκμετάλλευση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου των νησιών, στην αύξηση των ερευνητικών προγραμμάτων για την είσοδο νέων δραστηριοτήτων.

Σημαντικά έργα που χρηματοδοτήθηκαν από πόρους του Γ' ΚΠΣ ήταν ο περιφερειακός δακτύλιος Αττικής, οι νέες γραμμές του μετρό της Αθήνας, η ζεύξη Ρίο-Αντίρριο, η αναβάθμιση των σιδηροδρομικών σταθμών και ο Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών «Ελευθέριος Βενιζέλος».

Σε γενικές γραμμές το Γ' ΚΠΣ φάνηκε να εφαρμόστηκε καλύτερα από τα προηγούμενα δυο αλλά αντιμετώπισε και κάποιες δυσκολίες στην επίτευξη των πολιτικών για τις ορεινές και νησιωτικές περιοχές²⁵.

2.1.4. ΕΣΠΑ 2007-2013

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου του 2005, στο πλαίσιο κατανομής των κοινοτικών κονδυλίων για τη χρηματοδότηση της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2007-2013, η Ελλάδα εξασφάλισε 20,4 δις ευρώ. Αυτά αναλύονται σε 16,7 δις ευρώ από τα Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) και 3,7 δις ευρώ από το Ταμείο Συνοχής. Η Ελλάδα ωστόσο εξασφάλισε 3,9 δις ευρώ από τα νέα ταμεία, που είναι εκτός Διαρθρωτικών Ταμείων, δηλαδή το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ) και τα οποία κατευθύνθηκαν στις ελληνικές περιφέρειες μέσω των Προγραμμάτων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης.

Το ΕΣΠΑ 2007-2013 είχε μικρότερο πλήθος Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε σχέση με το Γ' ΚΠΣ για την καλύτερη ευελιξία διαχείρισης. Αποτελείται από 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, 14 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας, 1 Τομεακό Πρόγραμμα για την Προσπελασιμότητα και 8 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.

²⁴ Παπαδασκαλόπουλος, Α., 2009, *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, σελ. 77-83

²⁵ Παπαδασκαλόπουλος, Α., 2009, *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, σελ. 83-89

Τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα ήταν:

1. Ε.Π Περιβάλλον-Αειφόρος Ανάπτυξη
2. Ε.Π Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα
3. Ε.Π Ψηφιακή Σύγκλιση
4. Ε.Π Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού
5. Ε.Π Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση
6. Ε.Π Διοικητική Μεταρρύθμιση
7. Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής
8. Ε.Π Εθνικό Αποθεματικό Απρόβλεπτων

Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα ήταν:

1. Ε.Π Μακεδονίας-Θράκης
2. Ε.Π Δυτικής Ελλάδας-Πελοποννήσου-Ιονίων Νήσων
3. Ε.Π Κρήτης-Νησιά Αιγαίου
4. Ε.Π Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου
5. Ε.Π Αττικής

Αξιίζει να αναφέρουμε ότι το ΕΣΠΑ 2007-2013 αποτελούνταν από δυο πρότυπα επιχειρηματικής ανάπτυξης της περιφέρειας τη «βιώσιμη αστική ανάπτυξη» και την «ανάπτυξη της υπαίθρου». Η «βιώσιμη αστική ανάπτυξη» σχετίζεται με τα αστικά κέντρα και τις διαρθρώσεις τους με σημείο αναφοράς την κάλυψη των ανεπαρκών υποδομών τους και την ικανότητα διοίκησης τους. Η ανάπτυξη των αστικών κέντρων και η στρατηγική που ακολουθήθηκε προκειμένου να επιτευχθεί, βασίστηκε στις εξής παραμέτρους: την πολυκεντρικότητα, την υποστήριξη της δικτύωσης ανάμεσα στα αστικά κέντρα, την επένδυση σε κατασκευές υποδομών και την ελαχιστοποίηση της κοινωνικής διάχυσης. Κομβικό σημείο στρατηγικού σχεδιασμού υπήρξε η ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης των πόλεων, για παράδειγμα ο πολλαπλασιασμός των χώρων πρασίνου και κοινής χρήσης, η δημιουργία πεζοδρομίων και ποδηλατοδρόμων και η ελάττωση των οικιακών αποβλήτων. Ένα ακόμα σημαντικό πεδίο δράσης ήταν η διαχείριση και άμβλυνση των κοινωνικών προβλημάτων στα αστικά κέντρα.

Στοχεύοντας στη βιωσιμότητα της στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισαν οι Πόλοι Ανάπτυξης, οι οποίοι αποσκοπούσαν στην απορρόφηση επενδύσεων, στην εξυγίανση των συνθηκών λειτουργίας των αστικών περιοχών και της ποιότητας ζωής των κατοίκων, με βασικό επίκεντρο την επίλυση προβλημάτων που συσχετίζονται με τις περιβαλλοντολογικές συνθήκες στις περιοχές αυτές εξαιτίας της αστικής ανάπτυξης.

Οι πόλοι ανάπτυξης διαχωρίζονται σε τρεις κατηγορίες. Πρώτη, τα Μητροπολιτικά Κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης, στα οποία και υλοποιείται ο μεγαλύτερος όγκος των έργων υποδομών με αποτέλεσμα τη διεύρυνσή τους. Δεύτερη, τα αστικά κέντρα διαπεριφερειακής σημασίας, οι δικτύώσεις αστικών κέντρων και τα κέντρα ειδικής σημασίας, όπως πύλες και κόμβοι. Ενώ, στην Τρίτη κατηγορία εσωκλείονται τα μεγάλα αστικά κέντρα του νησιωτικού χώρου. Αναφορικά με τα στοιχεία προσδιορισμού των πόλεων ανάπτυξης, ο πληθυσμός των πόλεων ή του πολεοδομικού συγκροτήματος (Π.Σ.), η πληθυσμιακή δυναμική, η θέση των πόλεων σε συνάρτηση με τους επιθυμητούς στόχους είναι ορισμένα από τα σημαντικότερα κριτήρια. Προστίθενται επίσης, η διοικητική σημασία, η διαθεσιμότητα των υποδομών έρευνας και υγείας, ο σχηματισμός και η δυναμική του παραγωγικού

προτύπου και η ύπαρξη δεδομένων για την αξιοποίησή τους στη δικτύωση με τα γειτονικά αστικά κέντρα.

Η ανάπτυξη της υπαίθρου χωρίζεται σε δυο βασικές γεωγραφικές κατηγορίες, αυτή των ορεινών περιοχών και η άλλη των νησιωτικών. Σχετικά με την ανάπτυξη των ορεινών χώρων, σύμφωνα με το ΕΣΠΑ, αυτή προσεγγίζεται οριζόντια μέσω της αξιοποίησης ενός συνόλου δράσεων σε όλο το επίπεδο της χώρας. Αναλυτικότερα, προσπαθώντας να αντιμετωπιστεί το γεγονός ότι κάποιες, κυρίως ορεινές, περιοχές είναι αραιοκατοικημένες, θέτοντας έτσι σοβαρούς τριγμούς στην οικονομική και περιβαλλοντική τους βιωσιμότητα, οι στρατηγικές ανάπτυξης των χώρων αυτών επιδιώκουν την ανασυγκρότηση των δραστηριοτήτων παραγωγής και κατοίκησης. Επίσης, οι πολιτικές αυτές στοχεύουν στη διαχείριση των πιέσεων που αντιμετωπίζουν ορισμένες ορεινές περιοχές που είναι αποτέλεσμα της τουριστικής και οικιστικής ανάπτυξης. Το ΕΣΠΑ ως πεδίο ενεργούς παρέμβασης ορίζει, σύμφωνα με τα παραπάνω, την ανάπτυξη του τουρισμού, ιδίως μικρής κλίμακας, την ενίσχυση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, της οικολογίας και της σημασίας που έχει η προστασία των δασών σε συλλογικό επίπεδο, και την έναρξη και υποστήριξη μικρών βιοτεχνιών²⁶.

Όσον αφορά στις νησιωτικές περιοχές δίνεται έμφαση στη βιώσιμη παραγωγική διαδικασία στηριζόμενη πάνω στις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Η Κοινή Αλιευτική Πολιτική όρισε την ύπαρξη μειωμένης αλιευτικής δραστηριότητας και ταυτόχρονα δίνει όλες τις κατάλληλες παροχές για τη δημιουργία υδατοκαλλιέργειας κατορθώνοντας με αυτόν τον τρόπο να επιτύχει μια βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς να δημιουργήσει προβλήματα στις τοπικές νησιωτικές κοινωνίες. Οι κατευθυντήριες που ακολουθήθηκαν για την ανάπτυξη των νησιών ήταν η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ μεγάλων και μικρών που θα γινόταν με την επίτευξη της προσβασιμότητας αγαθών εκεί που δεν υπήρχαν, επιχειρηματική ανάπτυξη του νησιωτικού χώρου και διακίνηση τοπικών προϊόντων, την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των νησιών για την ίδρυση των μονάδων από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, την ύπαρξη υποδομών για το περιβάλλον και την περιβαλλοντική προστασία, την ενίσχυση της υγείας με την εισροή ανθρώπινου δυναμικού, την εφαρμογή της «Κοινωνίας της Πληροφορίας», την προώθηση των ιστορικοπολιτισμικών μνημείων, παραδόσεων, με βαθύτερο σκοπό την αύξηση της εισροής τουριστών, τη διαμόρφωση συνεργασιών μεταξύ των περιφερειών για την αντιμετώπιση και επίλυση όλων των προβλημάτων που υπήρχαν ή θα προέκυπταν, τη δημιουργία ισχυρών δικτύων μετακίνησης μεταξύ αυτών και όλων των περιοχών²⁷.

Μέσω του ΕΣΠΑ 2007-2013 χρηματοδοτήθηκαν σημαντικά έργα όπως η Ολυμπία Οδός, η κατασκευή νέων σιδηροδρομικών σταθμών και νέων αερολιμένων, το μετρό της Θεσσαλονίκης, το Κτηματολόγιο, το Ψηφιακό σχολείο, το Ψηφιακό Ληξιαρχείο και η κατασκευή υποδομών Ευρυζωνικών Δικτύων σε νησιωτικές και αγροτικές περιοχές.

Κάνοντας μια γενικότερη ανασκόπηση για όλο το πρόγραμμα «ΕΣΠΑ 2007-2013» αντιλαμβανόμαστε ότι κατευθύνθηκε με βάση τη στρατηγική που ακολούθησε το Γ' ΚΠΣ και δεν κάνει σαφείς τις πολιτικές που θα εφαρμόσει αλλά εναποθέτει την απόδοση αυτού του έργου στα «τομεακά και περιφερειακά προγράμματα». Πράγμα

²⁶ Παπαδασκαλόπουλος, Α., 2009, *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, σελ.89-91

²⁷ Οπ., π., σελ 92-93

που κάνει ακόμα πιο δύσκολη την επιτυχή προώθηση όλων των θεματικών που επιδιώκει το ΕΣΠΑ να υλοποιήσει.

2.1.5. ΕΣΠΑ 2014-2020

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 23 Μαΐου 2014 ενέκρινε την νέα «συμφωνία εταιρικής σχέσης» με την Ελλάδα, δηλαδή το νέο ΕΣΠΑ για την περίοδο 2014-2020. Η χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ 2014-2020 εκτιμάται στα 26 δις ευρώ. Η κοινοτική συμμετοχή κυμαίνεται περί τα 20 δις ευρώ, τα οποία αναλυτικά είναι: 19,7 δις ευρώ από την κοινοτική συνδρομή ΕΣΠΑ με τη δυνατότητα αύξησης κατά 2 δις, 580 εκ. ευρώ από το Ταμείο Συνοχής, 231,7 εκ. ευρώ για τα προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας, 281 εκ. ευρώ από το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Άπορους. Η εθνική συμμετοχή εκτιμάται περί τα 6 δις ευρώ.

Το ΕΣΠΑ 2014-2020 υλοποιεί τους στόχους του μέσα από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Η δομή αυτού του ΕΣΠΑ προβλέπει 13 Περιφερειακά Προγράμματα για κάθε μία από τις Περιφέρειες της Ελλάδας και 7 Επιχειρησιακά Τομεακά Προγράμματα τα οποία συγκεκριμένα είναι:

- Ε.Π Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία
- Ε.Π Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη
- Ε.Π Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση
- Ε.Π Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα
- Ε.Π Τεχνική Βοήθεια
- Ε.Π Αγροτικής Ανάπτυξης
- Ε.Π Αλιείας και Θάλασσας

Το νέο ΕΣΠΑ που αυτή τη στιγμή εφαρμόζεται στη χώρα μας είναι άμεσα συνυφασμένο με την ευρωπαϊκή στρατηγική που ακολουθείται από όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και χαρακτηρίζεται ως «Ευρώπη 2020». Η κοινή αντιευρωπαϊκή πολιτική αποφασίστηκε στη σύνοδο κορυφής που έγινε το Μάρτη του 2010. Οι κατευθυντήριες και οι βασικές αρχές που περιλαμβάνει το πρόγραμμα της Ευρώπης και βάσει αυτών πρέπει να προσαρμοστούν οι εθνικές πολιτικές είναι η «έξυπνη» και βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς.

Βασική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ 2014-2020 αποτελεί η τόνωση της επιχειρηματικότητας με απώτερο σκοπό το άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας. Η στρατηγική της Ελλάδας για την επιχειρηματικότητα αποβλέπει στη δημιουργία μιας «ανταγωνιστικής, καινοτόμου και εξωστρεφούς» επιχειρηματικότητας στηριζόμενη στην αειφόρο ανάπτυξη. Έτσι γίνεται προσπάθεια κυρίως στις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα τους και να στραφούν στην ποιοτική καινοτόμο επιχειρηματικότητα. Εδώ, οι κλάδοι όπως η υγεία, ο τουρισμός, η γεωργία, ο πολιτισμός, οι υπηρεσίες έχουν κεντρική θέση σε αυτήν την εθνική προτεραιότητα αποκαλούμενη ως «Εξυπνη Εξειδίκευση». Αυτή μελετά την ιδιοσυγκρασία των γεωγραφικών περιοχών και σχεδιάζει την κατεύθυνση που θα ακολουθήσουν για να φτάσουν στην οικονομική ανάπτυξη. Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη αύξηση των παραγόμενων καινοτόμων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, τοπικής παραγωγής που θα είναι ανταγωνιστική στις μεγάλες

αγορές, τόσο ευρωπαϊκού όσο και παγκόσμιου βεληνεκούς. Επιπλέον δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην τοπική και περιφερειακή επιχειρηματικότητα²⁸.

Ιδιαίτερα, δίνεται ώθηση στις μικρές επιχειρήσεις, για τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας ή clusters ώστε να δημιουργηθεί ένα καλύτερο «επιχειρηματικό περιβάλλον με συνεργασίες». Βέβαια, κάτι τέτοιο είναι αρκετά δύσκολο καθώς δεν είναι συνηθισμένο φαινόμενο στην Ελλάδα²⁹. Για να επιτευχθεί και να ενσαρκωθεί σωστά οποιαδήποτε πολιτική για τις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα πρέπει να υπάρχει ενημέρωση και υποστήριξη από υπηρεσίες. Αυτό γίνεται αντιληπτό στη χώρα μας, αυτήν την περίοδο της οικονομικής κρίσης και της μεγάλης ύφεσης όπου η υποστήριξη και η ύπαρξη συμβουλευτικής καθοδήγησης είναι πιο αναγκαία από ποτέ για τις ελληνικές επιχειρήσεις. Σημαντική είναι λοιπόν η στήριξη των επιχειρήσεων καθώς θα τις βοηθήσουν σε αυτήν την κρίσιμη χρονική περίοδο να ανασυνταχθούν, να επαναπροσδιορίσουν το σχεδιασμό τους και να επιβεβαιώσουν μακροπρόθεσμα τη βιωσιμότητα τους³⁰.

Τα προγράμματα λοιπόν, για επιχειρήσεις, που ανακοινώθηκαν σύμφωνα με το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020 «Ανάπτυξη-Εργασία-Αλληλεγγύη» είναι³¹:

- ❖ «*αναβάθμιση πολύ μικρών και μικρών υφιστάμενων επιχειρήσεων με την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους στις νέες αγορές*». Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι η ενίσχυση των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων τόσο στον τεχνολογικό όσο και στον εμπορικό εκσυγχρονισμό τους, η βελτίωση της πιστοποίησης και της τυποποίησης των προϊόντων, η αύξηση της ποιότητας των υπηρεσιών και των προϊόντων. Μέσω της εισόδου της τεχνολογίας και της τεχνογνωσίας, επιχειρείται ταυτόχρονα ο εμπλουτισμός των ικανοτήτων του παραγωγικού δυναμικού ως αποτέλεσμα, την ενίσχυση των ΜΜΕ. Ο προϋπολογισμός του προγράμματος καθορίζεται από 20.000 ευρώ έως 30.000 ευρώ με ποσοστό επιδότησης 50% του συνολικού προϋπολογισμού της επένδυσης. Η διάρκεια του αναφέρεται σε 18 μήνες. Δικαίωμα να υποβάλουν πρόταση έχουν οι επιχειρήσεις που αναπτύσσουν τους οκτώ στρατηγικούς τομείς (αγροδιατροφή, ενέργεια, πολιτιστική βιομηχανία, Υγεία, Τεχνολογίες πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, φάρμακα, υλικά και κατασκευές) εκτός του τουρισμού.
- ❖ «*Νεοφυής Επιχειρηματικότητα*». Το πρόγραμμα αυτό αποβλέπει στην τόνωση της «νεοφυούς επιχειρηματικότητας» και στη διαμόρφωση πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων με κύρια χαρακτηριστικά τους την καινοτομία και τη βιωσιμότητα στους τομείς που θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα είναι οι οκτώ

²⁸ Συμβούλιο Οικονομικών Εμπειρογνομών του Υπουργείου Οικονομίας σε συνεργασία με τα Υπουργεία Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Οικονομίας Υποδομών Ναυτιλίας και Τουρισμού και το Υπουργείο Εργασίας., 2015, «Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2015», σελ. 17-19

²⁹ Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας. Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού εμπορίου Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδας. Ομάδα Δράσης για την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2014 «Ανάπτυξη για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Κείμενο πολιτικής», σελ. 20-31

³⁰ Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας. Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού εμπορίου Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδας. Ομάδα Δράσης για την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2014, «Ανάπτυξη για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Κείμενο πολιτικής», σελ. 32

³¹ <https://www.espa.gr/el/Pages/procsimsea.aspx>

στρατηγικοί τομείς, που αναφέρθηκαν. Δικαιούχοι θα είναι άνεργα άτομα άνω των 25 ετών και η επιχορήγηση που θα αντιστοιχεί σε κάθε δικαιούχο είναι έως 50.000 ευρώ.

- ❖ «ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης πτυχιούχων». Αφορά κυρίως τη στήριξη των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι θα πρέπει να είναι γεννηθέντες πριν την 1/1/1991 για να γίνει η «έναρξη της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας». Επιπλέον θα υπάρξει και διαμόρφωση του επαγγελματικού τους χώρου. Η δράση θα πραγματοποιηθεί σε δυο κύκλους με τους χρηματικούς πόρους της επιχορήγησης να φτάνουν συνολικά στα 50 εκατομμύρια ευρώ. Η διάρκεια του προγράμματος είναι 24 μήνες και η κάλυψη των επιλεγμένων δαπανών θα αφορά τον εξοπλισμό, τις ασφαλιστικές εισφορές, λειτουργικές δαπάνες, αμοιβές τρίτων.
- ❖ «ενίσχυση τουριστικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων για τον εκσυγχρονισμό τους και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα συμπεριλαμβάνει στους άξονες υλοποίησης πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον κλάδο του τουρισμού έχοντας ως στόχο, τον εκσυγχρονισμό και την απόκτηση πολλών και ποιοτικότερων προϊόντων και υπηρεσιών προωθώντας έτσι την ανταγωνιστικότητα τους εκτός από τις εθνικές και στις διεθνείς αγορές. Κάθε προγραμματικό σχέδιο επιχειρηματικής δραστηριότητας που θα υπολογίζεται από 30.000 έως 300.000 ευρώ θα έχει επιδότηση που θα το είναι το 50%. Η διάρκεια υλοποίησης του είναι στους 18 μήνες.

Η ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας την περίοδο 2014-2020 συγκαταλέγεται στην ειδική δράση του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Κοινωνική Ένταξη, το οποίο θα προωθεί τις εξής παρεμβάσεις³²: την παροχή κινήτρων, πλεονεκτημάτων και εργαλείων για την ίδρυση ή και τη συμμετοχή των ευπαθών κοινωνικά ομάδων σε φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας, τη σύσταση του εθνικού Οργανισμού Μικροπιστώσεων και του εθνικού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Καινοτομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, τη δημιουργία δικτύων μεταξύ χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και φορέων κοινωνικής επιχειρηματικότητας, το σχεδιασμό πολιτικών Δημόσιων Συμβάσεων Κοινωνικής Αναφοράς και την αφύπνιση της κοινής γνώμης για τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται από τις σχετικές διατάξεις του εγκεκριμένου Ελληνικού Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ 2014-2020)³³, προβλέπεται η παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών για την ανάπτυξη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων που θα πραγματοποιηθεί μέσω δυο βασικών αξόνων. Πρώτος είναι το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) της Περιφέρειας στην οποία εδρεύουν ή πρόκειται να συσταθούν οι επιχειρήσεις στο πλαίσιο εφαρμογής της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. Οι 13 Περιφερειακές Στρατηγικές Κοινωνικής Ένταξης εισάγονται για πρώτη φορά στο Ελληνικό σύστημα κοινωνικής προστασίας ως βασικός επιχειρησιακός μηχανισμός του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου για την Κοινωνική Ένταξη. Οι Περιφερειακές Στρατηγικές αποτελούν ουσιαστικά ένα νέο εργαλείο κοινωνικού σχεδιασμού και

³² Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Πρόνοιας, 2014, *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Κοινωνική Ένταξη*, σελ.74

³³ Αμίτσης Γ. & Πιερράκης Γ., 2015, *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο «Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, σελ.78-79

προγραμματισμού των πολιτικών καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε περιφερειακό επίπεδο, που θα εκπονηθεί από όλες τις Περιφέρειες με βάση τις αρχές της Εθνικής Στρατηγικής και διεθνείς πρακτικές. Οι ανάγκες στο πεδίο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού θα αντιμετωπισθούν με τις ακόλουθες επενδυτικές προτεραιότητες, οι οποίες θα ιεραρχηθούν από τις Περιφέρειες με βάση τις τοπικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες, κατηγοριοποιούνται σε: ενεργές πολιτικές ένταξης με στόχο τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης, ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, καταπολέμηση των διακρίσεων, βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες και προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων. Πιο αναλυτικά, στην περιφερειακή στρατηγική κοινωνικής ένταξης της περιφέρειας Αττικής, αναφέρεται ως διακριτό μέτρο επενδυτικής προτεραιότητας η «Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας». Η εξειδίκευση του αφορά στην «..... ενίσχυση των διαδικασιών προώθησης της απασχόλησης των ευάλωτων ανέργων μέσω της ίδρυσης ή συμμετοχής σε φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας μέσω της λειτουργίας του Περιφερειακού Μηχανισμού Υποστήριξης Αττικής, ο οποίος αναμένεται να συγκροτηθεί από τοπικούς και περιφερειακούς παράγοντες και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών.....». Δεύτερος εναλλακτικός άξονας αποτελεί από το Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020». Οι συνολικοί πόροι από τους οποίους χρηματοδοτείται μεταξύ άλλων δράσεων και η κοινωνική οικονομία, είναι 1.303.336.729,60€ όπως αυτή αποτυπώνεται στην κατανομή ενισχύσεων ανά θεματικό επίπεδο για κάθε ταμείο³⁴

Το ΕΣΠΑ 2014-2020 εντάσσει σημαντικά έργα στο Πρόγραμμα του όπως είναι η κατασκευή νέων γραμμών στο μετρό της Αθήνας, το μετρό της Θεσσαλονίκης, η κατασκευή νέων αερολιμένων και σιδηροδρομικού δικτύου καθώς και η διαχείριση των απορριμμάτων, ενώ παράλληλα εστιάζει στην κοινωνική πολιτική.

2.2. Ευρωπαϊκά προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

Μέρος των παρεμβάσεων των Ευρωπαϊκών Διαθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) και στο πλέγμα της πολιτικής για την ανάπτυξη της Επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη, οι κοινωνικές επιχειρήσεις που έχουν τα χαρακτηριστικά των ΜικροΜεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα Small Business Act και διαθέτοντας τα κριτήρια συμμετοχής μπορούν να λάβουν μέρος σε όλα τα Προγράμματα των Πολιτικών Συνοχής της ΕΕ που σχετίζονται με τις μικρές επιχειρήσεις³⁵.

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολογεί τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των μικρών επιχειρήσεων που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο. Για παράδειγμα η Επιτροπή το 2006 δημοσιοποίησε έναν Κανονισμό απαλλαγής κατά Κατηγορία, ο οποίος επέτρεπε στα Κράτη Μέλη να δίνουν χορηγίες μέχρι και 200.000 ευρώ στις ΜΜΕ μέσα σε χρονικό διάστημα τριών οικονομικών ετών, χωρίς διατυπώσεις. Με τον τρόπο αυτό, επιτρέπεται στα Κράτη Μέλη να προσφέρουν ενισχύσεις οικονομικού χαρακτήρα

³⁴ https://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf βλ. τον πίνακα από σελίδα 122 του link.

³⁵ Αμίτσης, Γ. & Πιερράκης, Γ., 2015, *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο «Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, σελ.34

στις μικρές επιχειρήσεις, που αναπτύσσουν δράσεις στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης, χωρίς καμία υποχρέωση κοινοποίησης στην Επιτροπή. Γεγονός, επιπλέον, που ευνοεί την εργασιακή απασχόληση και πρόσληψη ατόμων με ειδικές ικανότητες, μέσω της επιδότησης μισθού και της αποζημίωσης για τις πρόσθετες δαπάνες, που ενέχει η εργασία ατόμων με αναπηρία.

Σχετικά με τον ερευνητικό τομέα, πραγματοποιήθηκε το Έργο SELUSI³⁶ που επρόκειτο για το Έβδομο Πρόγραμμα – Πλαίσιο για την Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη το έτος 2007-2013, το οποίο εστίασε σε δυο βασικούς άξονες έρευνας για το ρόλο και τις λειτουργίες των φορέων κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ο πρώτος κατέγραψε την κατανόηση των νεοεισερχόμενων κοινωνικών επιχειρήσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη, και ο δεύτερος την αφομοίωση των ανοικτών υπηρεσιών καινοτομίας, αξιολογώντας τη δυναμική διασύνδεσης των κοινωνικών επιχειρήσεων ως «επικεφαλής χρήστες» με τις καινοτόμες εταιρείες που επιζητούν τη δημιουργία νέων υπηρεσιών.

Στο πεδίο της εκπαίδευσης, ξεκίνησε το 2010 να εφαρμόζεται το πιλοτικό Πρόγραμμα «Erasmus για νέους επιχειρηματίες» που προσφέρει τη δυνατότητα σε εκκολαπτόμενους νέους κοινωνικούς επιχειρηματίες να μάθουν από έμπειρους επιχειρηματίες και να εξελίξουν τις γλωσσικές τους ικανότητες.

Εστιάζοντας τώρα στην ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)³⁷ την περίοδο 2014-2020 υπογραμμίζεται από τον συναφή Κανονισμό ότι ως στόχος των παρεμβάσεων του ΕΤΠΑ και των έντεκα επενδυτικών προτεραιοτήτων του, είναι η άμβλυνση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς ενισχύει και την κοινωνική ένταξη. Πιο συγκεκριμένα, το ΕΤΠΑ θα προωθήσει τις πιο πάνω προτεραιότητες και γενικότερα τις κοινωνικές διακρίσεις μέσα από επενδύσεις: στις δομές υγείας και στις κοινωνικές δομές που αυξάνουν την εθνική, περιφερειακή και τοπική εξέλιξη, ελαττώνουν τις ανισότητες στο κομμάτι της υγείας βελτιώνοντας την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα, αλλά και με τη μετατροπή από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας. Επίσης, δίνεται βοήθεια για φυσική, οικονομική και κοινωνική πυροδότηση «υποβαθμισμένων» κοινοτήτων μέσα στο δίκτυο αστικών και αγροτικών περιοχών. Βέβαια, εξέχουσα σημασία έχουν οι επενδύσεις που αφορούν στην παροχή υποστήριξης στις κοινωνικές επιχειρήσεις, καθώς και των επενδύσεων που θα γίνουν στον τομέα των στρατηγικών της τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων.

Παράλληλα η ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων δια μέσου του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ)³⁸ προβλέπει τη χρηματοδοτική υποστήριξη των εθνικών πολιτικών εκπαίδευσης, απασχόλησης και ένταξης με τη συνέργεια του νέου Προγράμματος για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία, αποτελώντας την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Απασχόληση και την Κοινωνική Ένταξη. Βάσει του ισχύοντος Κανονισμού, μεταξύ άλλων, επιδιώκεται η προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητάς και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε

³⁶ www.selusi.eu

³⁷ Αμίτσης, Γ. & Πιερράκης, Γ., 2015, *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο «Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, σελ.35

³⁸ Αμίτσης, Γ. & Πιερράκης, Γ., 2015, *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο «Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, σελ.36

κοινωνικές επιχειρήσεις, αλλά και η ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης με στόχο τη διευκόλυνση της εισαγωγής στην εργασιακή απασχόληση.

Τέλος, η ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του Προγράμματος «ΟΡΙΖΩΝ 2020»³⁹ που είναι το κύριο εργαλείο της υλοποίησης της Εμβληματικής Πρωτοβουλίας «Ένωση της Καινοτομίας» στο πλαίσιο της Στρατηγικής ΕΕ 2020, το οποίο θα υλοποιηθεί την περίοδο 1/1/2014- 31/12/2020 και χρηματοδοτικό πρωτόκολλο 77δισ. Ευρώ. Το Πρόγραμμα θέτει ως τρεις κυρίαρχες και αλληλοσυνδεόμενες προτεραιότητες τις εξής: πρώτη, την Επιστήμη Αριστείας που επιδιώκεται να ανέλθει το επίπεδο αριστείας στην επιστημονική βάση της Ευρώπης και να εξασφαλιστεί η σταθερή κίνηση έρευνας παγκόσμιου επιπέδου, για να εξελιχθεί μακροπρόθεσμα η ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης. Δεύτερος πυλώνας του Προγράμματος είναι η Βιομηχανική Υπεροχή που στοχεύει να καταστήσει την Ευρώπη ελκυστικότερο πεδίο επένδυσης και έρευνας και καινοτομίας, μέσω της προώθησης της συνεργασίας κράτους και αγοράς. Ενώ, ο τρίτος τομέας αποτελείται από τις Κοινωνικές Προκλήσεις που απορρέουν, τις κοινωνικές διαστάσεις της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και κατευθύνει τις δράσεις που συμπεριλαμβάνει για τη διευθέτηση σημαντικών κοινωνικών ζητημάτων των πολιτών, προωθώντας εκτός των άλλων τη δημιουργία δεσμών σε εθνικό και διακρατικό πλαίσιο ανάμεσα σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς μέσω των Ευρωπαϊκών Συμπράξεων Καινοτομίας.

³⁹ Αμίτσης, Γ. & Πιερράκης, Γ., 2015, *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο «Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, σελ.42-43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Κοινωνική επιχειρηματικότητα στην ευρωπαϊκή πολιτική

3.1. Θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη Ένωση

Ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας έχει τοποθετηθεί ψηλά στην πολιτική ατζέντα της ΕΕ, για να προωθούν και να ενδυναμώνουν τους πολίτες που αναπτύσσουν επιχειρηματικές ιδέες με κοινωνική αποστολή. Κατά κύριο λόγο ο βασικός πυλώνας της κεντρικής πολιτικής της ΕΕ επενδύει σε ανταγωνιστικές επιχειρήσεις του τρίτου τομέα που είναι σε θέση να δραστηριοποιηθούν στις διεθνείς αγορές σε ένα ισότιμο πλαίσιο με τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις.

Πιο αναλυτικά, σκιαγραφούμε παρακάτω ορισμένες σημαντικές χρονικές περιόδους για την καλύτερη κατανόηση του πολιτικού πλαισίου που λαμβάνουν χώρα οι ανάλογες ενέργειες και πολιτικές προωθήσεις της ΕΕ για την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Αφετηρία, λοιπόν, είναι η δεκαετία του '80 η οποία σηματοδεύτηκε από τις συνέπειες που δημιούργησαν οι πετρελαϊκές κρίσεις στην παγκόσμια οικονομία. Τότε επιδιώχθηκε κυρίως η συνεισφορά της κοινωνικής οικονομίας στον τομέα της τόνωσης της απασχόλησης και της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, κάτι το οποίο συνέβη, μέσω της υιοθέτησης και εφαρμογής πρακτικών που τόνωσαν και ανέπτυξαν την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Η περικοπή των προϋπολογισμών των ευρωπαϊκών κρατών μέσω των προγραμμάτων λιτότητας που υιοθετήθηκαν από τις κυβερνήσεις, ήταν η εφελκυστική αιτία για την κινητικότητα γύρω από την κοινωνική οικονομία με στόχο τη μείωση των προβλημάτων ανεργίας και την αντιμετώπιση της έλλειψης παροχής υπηρεσιών. Παρατηρείται ανοδική τάση στην εμφάνιση μη κερδοσκοπικών οργανισμών για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών οι οποίοι ελέγχονταν και χρηματοδοτούνταν από τους δημόσιους φορείς⁴⁰. Κύρια παραδείγματα τέτοιων κρατών είναι η Γερμανία, το Βέλγιο, η Γαλλία και η Ιρλανδία. Άλλος ένας σημαντικός στόχος ήταν η επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας παρέχοντάς τους εκπαιδευτική κατάρτιση με σκοπό την ένταξή τους στο παραγωγικό δυναμικό των χωρών αυτών. Επιπρόσθετα οι κοινωνικές και ιατρικές υπηρεσίες για τους ασθενέστερους οικονομικά⁴¹, έγινε προσπάθεια να αναπτυχθούν στις Σκανδιναβικές χώρες μέσω μιας ευρύτερης συνεργασίας μεταξύ εργαζομένων και αγροτών. Πιο συγκεκριμένα, το έτος 1989 αρχίζει η διαδικασία διάχυσης της επιχειρηματικότητας στο φάσμα της κοινωνικής οικονομίας, και υλοποιήθηκε ένας μεγάλος αριθμός προγραμμάτων τα οποία χρηματοδοτήθηκαν για την προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας⁴². Χαρακτηριστικό γεγονός αποτελεί η έμπρακτη στήριξη της κοινωνικής οικονομίας καθώς και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Οικονομικών και Κοινωνικών υποθέσεων ενέκριναν μια σειρά χρηματοδοτήσεων για τις ΜικροΜεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90-'00 υπήρξε έντονη προσπάθεια των ευρωπαϊκών χωρών να διαμορφώσουν ένα θεσμικό

⁴⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνιών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τόμος 4», σελ. 21-22

⁴¹ Νικολάου, Ι., 2013, *Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, σελ.16

⁴² Νικολάου, Ι., 2013, *Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, σελ. 20

πλαίσιο για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας διαμέσου των οποίων, η κοινωνική επιχειρηματικότητα ενδυναμώθηκε (Defourny and Nyssens, 2010)⁴³. Οι νομικές αυτές αλλαγές, με κάποιες διαφορές, θεσπίστηκαν σε χώρες όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιταλία και απέβλεπαν στην άνθιση των κοινωνικών επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικό αυτού του θεσμικού πλαισίου είναι η επένδυση πλεονασμάτων των επιχειρήσεων σε κοινωνικούς σκοπούς και όχι στη διανομή μερισμάτων και επιπλέον δόθηκε έμφαση στη συμμετοχή των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων. Εν συνεχεία, η περίοδος μετά το 2000 χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια οριοθέτησης και διαφοροποίησης ανάμεσα στις έννοιες της κοινωνικής και δημόσιας επιχείρησης⁴⁴. Η κοινωνική επιχείρηση εστιάζει στην κοινωνική αποστολή της επιχείρησης με σκοπό την αφομοίωση του οικονομικού πλεονάσματος για την επίτευξη των κοινωνικών στόχων της και στο συνεταιριστικό χαρακτήρα της. Σημαντική χρονολογία είναι το έτος 2003 γιατί το Συμβούλιο της ΕΕ ξεκίνησε διαδικασίες για να συμβάλει στην εξάπλωση της κοινωνικής οικονομίας μέσω της παροχής ενός υποδείγματος για τη σύνταξη καταστατικού συνεταιριστικής εταιρείας. Την επόμενη χρονιά, η ΕΕ δημοσιοποίησε έναν ειδικό οδηγό και οδηγίες προκειμένου να ενισχύσει τη θέση των συνεταιριστικών εταιριών την Ευρώπη και να ενθαρρύνει την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Για παράδειγμα, μια από τις μεγαλύτερες επενδύσεις που υλοποιήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στο κομμάτι της κοινωνικής οικονομίας ήταν το πρόγραμμα EQUAL.

Βέβαια, καθοριστική σημασία για την προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ήταν η θέσπιση από την πλευρά της ΕΕ ενός κατάλληλου νομοθετικού πλέγματος και η εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων για να ενισχύσουν τους επιχειρηματίες να επενδύσουν στην κοινωνική οικονομία. Γεγονός είναι ότι το θεσμικό πλαίσιο που αναφέρεται στις κοινωνικές επιχειρήσεις δεν είναι κοινό για όλες τις χώρες της ευρωπαϊκής οικογένειας. Ωστόσο, οι θεσμικές παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον κλάδο της κοινωνικής οικονομίας προσδιορίζονται σε δυο επίπεδα⁴⁵, που είναι απόρροια των διαφορετικών πεποιθήσεων για την αλληλεξάρτηση ανάμεσα σε εθνικά και υπερεθνικά μορφώματα, τα οποία εστιάζουν στην προώθηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τις οργανώσεις τρίτου τομέα και για την προώθηση δεσμευτικής ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τους συνεταιρισμούς.

3.2. Εννοιολογική οριοθέτηση της κοινωνικής επιχείρησης

Τις τελευταίες δεκαετίες οι κοινωνικές επιχειρήσεις ενταγμένες στο πεδίο των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας εγκαθιδρύθηκαν ως ένα νέο και πολύ σημαντικό φαινόμενο σε ολόκληρη την Ευρώπη. Παρά την απουσία ενός καθολικά αποδεκτού ορισμού, στην Ευρώπη ο ορισμός της κοινωνικής επιχείρησης χρησιμοποιείται για να

⁴³Defourny, J. and Nyssens, M., 2010, Conceptions of social enterprises and social entrepreneurship in Europe and the United States convergence and divergence, σελ.32-35

⁴⁴Νικολάου, Ι., 2013, *Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, σελ.18

⁴⁵Αμίτσης Γ & Πιερράκης Γ., 2015, *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο «Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, σελ.26

προσδιορίσει ένα «διαφορετικό τρόπο» για το επιχειρείν, ο οποίος τίθεται σε ισχύ όταν οι επιχειρήσεις ιδρύονται συγκεκριμένα για την επιδίωξη κοινωνικών σκοπών⁴⁶.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴⁷ παρουσιάζει τον όρο «κοινωνική επιχείρηση» ως «έναν φορέα της κοινωνικής οικονομίας, του οποίου πρωταρχικός στόχος είναι όχι η δημιουργία κερδών για τους ιδιοκτήτες ή τους εταίρους της αλλά η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντίκτυπου. Δραστηριοποιείται στην αγορά παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες με επιχειρηματικό και καινοτομικό τρόπο, και χρησιμοποιεί τα κέρδη κυρίως για κοινωνικούς σκοπούς. Υπόκειται σε υπεύθυνη και διαφανή διαχείριση, ιδίως ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή εργαζομένων, καταναλωτών και παραγόντων που επηρεάζονται από τις εμπορικές της δραστηριότητες».

Σε εννοιολογικό επίπεδο η κοινωνική επιχειρηματικότητα αλληλεπικαλύπτεται με τους παραδοσιακούς οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας και διαπερνά διαφορετικές νομικές μορφές, εφόσον μια οντότητα που λειτουργεί ως κοινωνική επιχείρηση δύναται να διαλέξει να καταχωρηθεί ως ένωση, συνεταιρισμός, φιλανθρωπικό ίδρυμα, ιδιωτική επιχείρηση ή με μια από τις ειδικές μορφές που σχηματίστηκαν τα τελευταία χρόνια στο τοπίο των εθνικών νομοθεσιών. Βασική ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στις κοινωνικές επιχειρήσεις και τις παραδοσιακές ενώσεις και τα φιλανθρωπικά ιδρύματα είναι ότι μεγάλο μέρος του εισοδήματός τους προκύπτει μέσω εμπορικών συναλλαγών, και όχι από επιχορηγήσεις ή δωρεές⁴⁸. Πιο συγκεκριμένα, στοιχείο διάκρισης μεταξύ των κοινωνικών και των συμβατικών επιχειρήσεων είναι ο πρωταρχικός κοινωνικός στόχος τους, καθώς επανεπενδύεται ένα σημαντικό μέρος των ενδεχόμενων κερδών ή διαχειρίζεται με άλλον τρόπο συνυφασμένο με την κοινωνική αποστολή της επιχείρησης. Επίσης, μέσα από τη σύγκριση των παραδοσιακών οργανισμών κοινωνικής οικονομίας, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι περισσότερο επικεντρωμένες στην κάλυψη των αναγκών όχι μόνο των ιδιοκτητών ή των μελών τους, αλλά και του συνόλου της κοινότητας συμπεριλαμβανομένων και των αναγκών των ευπαθών κοινωνικά ομάδων της κοινωνίας, διότι εστιάζουν στην παράμετρο του γενικού συμφέροντος. Πάντως, δεν συνεπάγεται ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις δουλεύουν μόνο με τις πιο ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, αλλά ότι προσφέρουν ποικιλία υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, για παράδειγμα εκπαιδευτικές υπηρεσίες και υγειονομική μέριμνα.

3.3. Ευρωπαϊκές στρατηγικές

Στις αρχές του 2010 επεκτείνεται η συζήτηση για την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας με την προβολή των κοινωνικών στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαμόρφωσε ένα Σχέδιο Δράσης⁴⁹, το οποίο περιλαμβάνει έντεκα Δράσεις για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας,

⁴⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4, σελ.31

⁴⁷ European Commission, 2013, *The Social Business Initiative of the European Commission*

⁴⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4», σελ.31-32

⁴⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4 σελ.31-32

μεταξύ των οποίων υπογραμμίζονται ως σημαντικές για την περίοδο 2013-2016 οι εξής: η Πρόταση της Επιτροπής για τον Κανονισμό σχετικά με τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας που προσπαθεί να παρέχει καλύτερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση για τις «τοπικές επιχειρήσεις», εφαρμόζοντας πιο προσοδοφόρα τη συγκομιδή κεφαλαίων δια μέσου ειδικών επενδυτικών κεφαλαίων για την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Επίσης, επιδιώκεται με τους νέους Κανονισμούς του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 η εισαγωγή της επενδυτικής προτεραιότητας «κοινωνικές επιχειρήσεις», για να χτιστεί ένα νομοθετικό πλαίσιο και να εφαρμοστούν δράσεις στα προγράμματα συνοχής των Κρατικών Μελών. Προωθείται η δημιουργία μιας ρήτρας χαρτογράφησης των κοινωνικών επιχειρήσεων και ο σχηματισμός μιας βάσης δεδομένων με τα πιστοποιητικά που χρησιμοποιούν. Ενώ, σπουδαίο ρόλο παίζει στην ανάπτυξη της εν λόγω στρατηγικής η ενθάρρυνση της αμοιβαίας μάθησης και της ενίσχυσης της ικανότητας των εθνικών και περιφερειακών διοικήσεων για να προγραμματίζουν και να εφαρμόζουν ολοκληρωμένες βιώσιμες στρατηγικές για την υποστήριξη, την ενίσχυση και τη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων.

3.4. Το πλαίσιο δραστηριοποίησης των κοινωνικών επιχειρήσεων

Σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν μια εξαιρετική διαφοροποίηση ανάλογα με την ανάπτυξη του συστήματος πρόνοιας, της κοινωνίας των πολιτών, της κοινωνικής χρηματοπιστωτικής αγοράς και των σχετικών δημόσιων πολιτικών που υιοθετεί κάθε χώρα. Γεγονός που πυροδοτεί σπουδαίες διαφορές ανάμεσα στις χώρες υπό την έννοια των τομέων του κοινωνικού και επιχειρηματικού κλάδου στους οποίους αναπτύσσονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Αναλυτικότερα, παρατηρείται σε χώρες όπως η Ρουμανία και η Ουγγαρία⁵⁰ να υπάρχει μια διακριτή ενίσχυση στις δραστηριότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο της υγείας, της κοινωνικής εργασίας και της εκπαίδευσης, καθώς σε χώρες όπως η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο η εικόνα που καταγράφεται είναι διαφορετική μιας και εκεί έχουν σπουδαία θέση οι κοινωνικές επιχειρήσεις που προσφέρουν κοινοτικές, κοινωνικές και συναφείς υπηρεσίες. Επίσης, κάποιες άλλες χώρες όπως η Ιταλία συγκεντρώνουν τα δυο σπουδαιότερα αντικείμενα δραστηριότητας στην ένταξη στην εργασία και την παροχή υπηρεσιών πρόνοιας. Βέβαια, αναφορικά με τις προσφερόμενες υπηρεσίες στο κομμάτι της πρόνοιας υποβοηθάται από την κρατική χρηματοδότηση, η ένταξη στην εργασία πραγματοποιείται εξαιτίας της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται στην αγορά. Για παράδειγμα, οι υπηρεσίες ένταξης στο εργατικό δυναμικό των κοινωνικών επιχειρήσεων συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, καθαρισμούς, κηπουρική, διαχείριση, εγκαταστάσεις κ.ο.κ.

Ταυτόχρονα, οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων παρουσιάζονται με μεγάλες αποκλίσεις ανάμεσά τους και από άποψη μεγέθους. Καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να είναι μικρές επιχειρήσεις περιορισμένου τοπικού εκτοπίσματος, προσπαθούν να αποκτήσουν τάση συσσωμάτωσης μέσω δικτύων ή κοινοπραξιών, για να εξασφαλίσουν οικονομίες

⁵⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4», σελ.36

κλίμακας και να εξασφαλίσουν προσβασιμότητα σε βασικές υπηρεσίες⁵¹. Δια μέσου αυτής της στρατηγικής έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν σε μεγάλες διαστάσεις και να διαδραματίσουν ρόλο σημαντικής μεταβλητής της κοινωνίας αλλά και της οικονομικής ζωής των κοινοτήτων τους.

Ωστόσο, οι σύγχρονες τάσεις παρουσιάζουν την επέκταση των κοινωνικών επιχειρήσεων με τρόπο που καλούνται να προσαρμόζονται και να καλύπτουν τις ανάγκες και τα συμφέροντα των κοινοτήτων και της κοινωνίας τους. Πιο συγκεκριμένα, οι καινούριες τάσεις στη δραστηριοποίησή τους περικλείουν την προσφορά νέων μορφών εκπαιδευτικών, πολιτιστικών, περιβαλλοντικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, αλλά εσωκλείουν και την παραγωγή, διανομή και κατανάλωση τροφίμων. Σκόπιμα αναφέρεται ότι η ιστορία των κοινωνικών επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο ξεκαθαρίζει ότι οι επιχειρήσεις αυτές ενδεχομένως μπορεί να έχουν επιδιωκόμενα αποτελέσματα σε οποιοδήποτε τομέα δραστηριότητας συσχετίζεται με την κοινότητά τους ως σύνολο. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται ακόμα ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των κοινωνικών επιχειρήσεων που είναι η προσαρμοστικότητα των οργανισμών, οι οποίοι βρίσκονται υπό το πρίσμα ενός κοινού ιδεώδους, αλλά και έχουν επιτύχει, μέσα από το πέρασμα των χρόνων, να εργάζονται σε ένα ευρύτατο πεδίο δράσεων και καινοτομούν σε σταθερή βάση σχετικά με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες.

Συμπερασματικά και υπό την έννοια που παρουσιάστηκαν οι κοινωνικές επιχειρήσεις δρουν ως μετασχηματιστές των κοινωνιών και των οικονομιών της Ευρώπης, καθώς δύνανται να προσφέρουν έναν διαφορετικό τρόπο παραγωγής εισοδήματος, μετουσίωσης των αξιών σε πραγματικότητα, και εξισορρόπησης της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής.

3.4.1. Μοντέλα κοινωνικής επιχειρηματικότητας-παραδείγματα

Η πολυμορφία των κοινωνικών επιχειρήσεων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής οικογένειας γίνεται φανερή από τους διαφορετικούς τύπους κοινωνικών επιχειρήσεων που δημιουργούνται και εξελίσσονται για να καλύψουν τις ανάγκες της κάθε κοινωνίας. Έτσι, παρουσιάζονται ορισμένα παραδείγματα κοινωνικών επιχειρήσεων για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου και των σκοπών λειτουργίας τους.

Οι εταιρείες κοινοτικού συμφέροντος (CIC) σύμφωνα και με το εταιρικό δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου⁵², είναι εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε νόμιμη εμπορική δραστηριότητα ή επιχείρηση με την προϋπόθεση ότι είναι προς το συμφέρον της κοινότητάς τους. Οι συγκεκριμένες εταιρείες ιδρύονται για τη διανομή υπηρεσιών σε κοινοτικό επίπεδο, σε πεδία όπως η παιδική μέριμνα, η κοινωνική στέγαση, οι κοινοτικές μεταφορές και η ψυχαγωγία. Βέβαια, το πλέγμα στο οποίο αναπτύσσονται αυτές οι εταιρίες είναι πρωτίστως για παραγωγικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, μπορεί όμως και να καλύψουν και τις ανάγκες μιας σειράς οργανισμών που συνεισφέρουν κάποια μορφή οφέλους στην κοινότητα, αλλά και σε εκείνους που δεν έχουν τόσο την ευκαιρία όσο

⁵¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4, σελ.38-39

⁵² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4, σελ.49-50

και την πρόθεση να μετασχηματιστούν σε φιλανθρωπικά ιδρύματα. Σχετικά με το εύρος του πεδίου της οικονομικής τους δραστηριότητας δεν υπάρχουν περιορισμοί, όμως οφείλουν να συλλέγουν την απαιτούμενη βαθμολογία σε μια αξιολόγηση κοινοτικού ενδιαφέροντος, να συμμορφώνονται με το κλείδωμα των περιουσιακών στοιχείων, και να υποβάλλουν μια ετήσια αναφορά αναφορικά με το κοινοτικό συμφέρον.

Η εγκαθίδρυση του συγκεκριμένου τύπου επιχείρησης είχε ως στόχο την εκπλήρωση ενός κενού στο πλαίσιο των διαθέσιμων επιλογών, ανταποκρινόμενη σε αίτημα του συνόλου των κοινωνικών επιχειρήσεων. Η υφιστάμενη νομοθεσία για τις εταιρείες αυτές δεν παρέχει φορολογικά πλεονεκτήματα, αν και δίνει τη δυνατότητα μιας ευέλικτης νομικής δομής και λιγότερο αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο συγκριτικά με τα φιλανθρωπικά ιδρύματα⁵³. Το γεγονός της έλλειψης φορολογικών πλεονεκτημάτων ισορρόπησε με τη δυνατότητα που υπάρχει για μερική αναδιανομή των κερδών. Η δραστηριοποίηση των CIC καταγράφεται σε τομείς που περιλαμβάνουν την τέχνη, την εκπαίδευση, το περιβάλλον, την υγεία, τη βιομηχανία και τις μεταφορές. Οι CIC διαφοροποιούνται, από καταστήματα σε χωριά μέχρι μεγάλες εταιρείες, και ξεκινούν από ανθρώπους που προέρχονται από όλους τους κοινωνικούς χώρους, από επαγγελματίες που προσπαθούν να διατηρήσουν κάποιες κοινωνικές παροχές, ως κοινοτικές ομάδες που επωμίζονται τον έλεγχο τοπικών περιουσιακών στοιχείων.

Από την άλλη πλευρά, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί αποτελούν παράδειγμα του προτύπου κοινωνικής επιχείρησης, εφόσον αλληλοσυνδέονται ο επιχειρηματικός τρόπος λειτουργίας με τη δυναμική προσήλωση σε κοινωνικούς σκοπούς. Στοιχείο διαφοροποίησης που τον διακρίνει από έναν κοινό συνεταιρισμό είναι ο στόχος και η διακυβέρνησή του από πλειάδα ενδιαφερόμενων παραγόντων. Στην Ιταλία, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά σύμφωνα και με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο⁵⁴: ο στόχος έγκειται στην κάλυψη των αναγκών του γενικού συνόλου της κοινότητας και στην κοινωνική ένταξη των πολιτών, μπορούν να αποτελούν μέλη διάφορες κατηγορίες ενδιαφερόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων των αμειβόμενων υπαλλήλων, των εθελοντών και των δημόσιων φορέων, οι συνεταιρισμοί έχουν νομική προσωπικότητα και περιορισμένη ευθύνη, κάθε άτομο διαθέτει μια ψήφο, και δε δύναται να διανεμηθεί πάνω από το 70% των κερδών, τα μερίσματα είναι περιορισμένα στο επιτόκιο των κρατικών ομολόγων και τα περιουσιακά στοιχεία δε διανέμονται. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι πρωτοπόρος σε αυτή τη μορφή συνεταιρισμού υπήρξε η Ιταλία.

Στην Γαλλία παράδειγμα κοινωνικών επιχειρήσεων αποτελεί η συνεταιριστική εταιρία συλλογικού (SCIC) συμφέροντος και αποτελεί ένα νέο είδος συνεταιριστικής εταιρείας με τα εξής ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα⁵⁵: είναι εφικτό για κάθε είδους παράγοντες να συνδεθούν με το ίδιο αντικείμενο εργασίας, για παράδειγμα οι έμμισθοι υπάλληλοι και οι εθελοντές, οφείλουν να διαθέτουν το ελάχιστο τρεις τύπους ενδιαφερόμενων μερών και να εξασφαλίζουν την παραγωγή κάθε είδους αγαθών και υπηρεσιών για την επίτευξη της εξυπηρέτησης των συλλογικών αναγκών

⁵³Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνιών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4, σελ.51-52

⁵⁴Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνιών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης, 2013, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη, τεύχος 4,», σελ. 35

⁵⁵<http://www.les-scic.coop/sites/fr/les-scic/les-scic/qu-est-ce-qu-une-scic.html>

μιας περιοχής, μέσω της βέλτιστης κινητοποίησης των οικονομικών και των κοινωνικών πόρων. Πιο συγκεκριμένα την κοινωνική ωφελιμότητα μιας SCIC διασφαλίζει ακόμα η προσήλωσή τους στην οργάνωση μιας πρακτικής διαλόγου, δημοκρατικής αντιπαράθεσης και διαμόρφωσης πολιτών, στην οποία συμμετέχουν όλοι οι φορείς. Οι SCIC ακολουθούν τους συνεταιριστικούς κανόνες, μοιράζοντας την εξουσία επί τη βάσει της αρχής «ένα άτομο, μία ψήφος» εμπλέκοντας όλους τους εταίρους στη λειτουργία και τη διοίκηση της εταιρείας. Επίσης, η αυτονομία και η συνέχιση της συγκεκριμένης εταιρείας συλλογικού συμφέροντος εξασφαλίζεται με την πρακτική που ακολουθείται αναφορικά με τα οφέλη ή τα όποια κέρδη της εταιρείας που κατατίθενται σε εξ αδιαιρέτου λογαριασμούς. Βέβαια, οι SCIC ως κοινές εμπορικές εταιρείες υπόκεινται σε προϋποθέσεις χρηστής διοίκησης και καινοτομίας, αφού η λειτουργία τους διέπεται από ένα σκεπτικό τοπικής και διατηρήσιμης ανάπτυξης που βρίσκεται σε αλληλεξάρτηση με τον τόπο τους και προωθούν τη διασύνδεση των φορέων της εν λόγω οικονομικής περιοχής.

3.4.2. Επιτυχημένα ευρωπαϊκά μοντέλα

Η κοινωνική επιχείρηση Noncello⁵⁶ έχει συνεταιρικό χαρακτήρα και συστάθηκε το 1981 με έδρα την Ιταλία. Η ιδέα και η πρωτοβουλία ίδρυσης την εν λόγω επιχείρησης ανήκει σε τρεις ψυχιάτρους και έξι ασθενείς ψυχιατρείου, οι οποίοι προσπαθούσαν να αντιδράσουν και να απαντήσουν στην κατάργηση των ψυχιατρικών ασύλων μετά από τις αντίστοιχες νομικές διατάξεις της ιταλικής νομοθεσίας. Από τις πρώτες υπηρεσίες που προσέφερε ο συνεταιρισμός ήταν ο καθαρισμός των νοσοκομείων και των πανεπιστημίων της ευρύτερης περιοχής στην οποία εδρεύει η επιχείρηση. Εν συνεχεία η δραστηριοποίηση της συγκεκριμένης επιχείρησης επεκτάθηκε, καθώς εξειδικευμένο προσωπικό προετοιμάστηκε για την παροχή βοήθειας σε ηλικιωμένους ανθρώπους και σε άτομα με ψυχικές διαταραχές, αλλά παράλληλα ανέπτυξαν δράσεις που αφορούσαν την κινητοποίηση ενάντια στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Επιπρόσθετα, η τράπεζα φιλανθρωπίας (Charity Bank) ιδρύθηκε το 2002 στοχεύοντας στη χορήγηση δανείων χαμηλού επιτοκίου για φιλανθρωπίες και κοινωνικές επιχειρήσεις που καλούνται να ξεπεράσουν εμπόδια και δυσκολίες άντλησης κεφαλαίων και χρηματοδοτικών πόρων από τις συμβατικές πηγές χρηματοδότησης. Η τράπεζα αναπτύσσεται με γνώμονα τη συλλογή κεφαλαίων από τους λεγόμενους ηθικούς επενδυτές και από κοινωνικά ευαισθητοποιημένους καταθέτες και τα διανέμει μονάχα σε κοινωνικές επιχειρήσεις και φιλανθρωπικά ιδρύματα. Βασική προϋπόθεση για την επιλογή των ωφελούμενων επιχειρήσεων και οργανισμών αποτελεί η αξιολόγηση του θετικού αντίκτυπου που θα προσφέρουν οι επενδύσεις αυτές στην κοινωνία. Αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό γνώρισμα της τράπεζας που εναρμονίζεται στη φιλοσοφία που τη διέπει, είναι ότι ο πρόεδρος και το διοικητικό συμβούλιο της τράπεζας εργάζονται εθελοντικά χωρίς δηλαδή να έχουν συνάψει συνεργασία έμμισθης εργασίας. Παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα στους καταθέτες να λαμβάνουν ενημέρωση για τον προορισμό των καταθέσεών τους και γενικότερα τον τρόπο που αξιοποιούνται και επενδύονται τα χρήματα της τράπεζας. Επίσης, οι αποταμιευτές προσκαλούνται σε μια ανοικτή ημέρα για την καλύτερη ενημέρωσή τους σε ζητήματα που συσχετίζονται με τις επενδυτικές βλέψεις της τράπεζας και την άμεση επικοινωνία με τον πρόεδρο και το διοικητικό συμβούλιο⁵⁷.

⁵⁶ <http://www.coopnoncello.it/>

⁵⁷ <https://charitybank.org/ethical-bank#story>

Ακόμα μια περίπτωση κοινωνικής επιχείρησης παραγωγικών υπηρεσιών είναι η επιχείρηση FoodCycle⁵⁸ που ιδρύθηκε το 2009. Το πλαίσιο στο οποίο αναπτύχθηκε και η δεοντολογία την οποία ενστερνίζεται και ακολουθεί η συγκεκριμένη επιχείρηση είναι η δημιουργία μιας κοινωνίας που δε θα σπαταλάει τις τροφές και τα βρώσιμα αγαθά που παράγει. Έχοντας ως δεδομένο αυτό, οι δραστηριότητες που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται στην επιχείρηση αυτή προσπαθούν να συνδυάζουν ομάδες εθελοντών, πλεόνασμα τροφίμων, χώρους για μαγείρεμα για την παραγωγή τροφίμων για ανθρώπους που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο ή βρίσκονται κοινωνικά περιθωριοποιημένοι. Τα κυριότερα προγράμματα που βρίσκονται σε εξέλιξη χωρίζονται σε δυο κατηγορίες. Το πρώτο πρόγραμμα ονομάζεται Hub το οποίο πραγματοποιείται σε διαφορετικά τοπικά μέρη του Ηνωμένου Βασιλείου με στόχο τη συγκέντρωση εθελοντών, πλεονάζον φαγητό αλλά και για να προετοιμαστεί η τροφή. Το δεύτερο πρόγραμμα είναι το Sky Community Café μέσω του οποίου προωθείται η υγιεινή διατροφή και ενδυναμώνει εθελοντές στο κομμάτι της ενίσχυσης των ικανοτήτων τους και της αυτοπεποίθησής τους προκειμένου να εισαχθούν στην αγορά εργασίας.

⁵⁸ <http://foodcycle.org.uk/>

Κεφάλαιο 4: Το παράδειγμα της Μασσαλίας

4.1. Παρουσίαση της Μασσαλίας

Η Μασσαλία (ή αλλιώς στη γαλλική της ονομασία Marseille) αποτελεί την σπουδαιότερη πόλη με λιμάνι εντός του κράτους της Γαλλίας και τη δεύτερη μεγαλύτερη μετά το Παρίσι καθώς κατοικείται από περίπου 820.000 κατοίκους. Η ίδια χωροταξικά βρίσκεται στον κόλπο της Λυών, κομμάτι της Δυτικής Μεσογείου και το λιμάνι της συνδέει την Ευρώπη με την Αλγερία, το Μαρόκο και την Τυνησία⁵⁹.

Η πολιτιστική της κληρονομιά σήμερα είναι τεράστια γεγονός που βοήθησε όπως θα δούμε και στη συνέχεια, στην ανάπτυξη, την ανάπλαση και την αναδιαμόρφωση της. Μέρος λοιπόν αυτή της πολιτισμικής περιουσίας είναι: η “Notre de la Garde”, ένα επιβλητικό άγαλμα της παναγίας που εξασφαλίζει πανοραμική θέα αν κάποιος το προσεγγίσει, το κάστρο “Chateau d’If” μια παλιά φυλακή, στο νησάκι If (φτάνει κανείς με φέρι μποτ) που χρονολογείται από το 1845, το “Centre de la Vieille Charite” μουσείο που ανήκει στην πολιτισμική κληρονομιά της UNESCO και εκτίθενται μέσα σε αυτό αρχαία αιγυπτιακά αντικείμενα, έργα από την Αφρική και την Ωκεανία όπως επίσης και μια σημαντική συλλογή από αρχαία ελληνικά κείμενα. Το παλάτι του “Longchamps”, ιστορικό μνημείο που κατασκευάστηκε το 1839, η εκκλησία “Abbaye St Victor” του 5^{ου} αιώνα μ.Χ. η οποία ξαναχτίστηκε το 1140 και υπήρξε το κέντρο της χριστιανικής πίστης στην περιοχή, η “Le Corbusier’s Unite d’Habitation” «μια πόλη μες στην πόλη» όπως αποκαλείται και ήταν όραμα του Le Corbusier το 1952, μια δωδεκαώροφη πολυκατοικία που μέσα της έχει εστιατόριο, ξενοδοχείο, ταχυδρομείο, καταστήματα και γυμναστήριο. Το πάρκο “Borely” ένας τεράστιος χώρος ικανός για δραστηριότητες όπως ποδηλασία, βαρκάδα στη λίμνη, περπάτημα στο κήπο των βοτανικών και αυτών των ιαπωνικών φυτών. Το Μουσείο Ιστορίας, το Μουσείο Καλών Τεχνών που βρίσκεται μέσα στο παλάτι του Longchamp και εκτίθενται έργα ζωγραφικής και γλυπτά του 16^{ου} και 19^{ου} αιώνα, το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, το Μουσείο της Πορσελάνης τοποθετημένο μέσα σε ένα παλιό αρχοντικό, τον πύργο Παστρέ του 19^{ου} αιώνα με μια συλλογή 1.200 κεραμικών από τη νεολιθική εποχή μέχρι και σήμερα, το Μουσείο των Ευρωπαϊκών και Μεσογειακών Πολιτισμών, και οι κάποιες μικρές κωμοπόλεις με ιστορική σημασία η Panier, Aix en Provence, Luberon.

Η κοινωνική σύνθεση της Μασσαλίας αποτελούνταν από οικογένειες εργατών, μετανάστες με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Γενικότερα η κατάσταση που επικρατούσε, ήταν μια πόλη με παρακμάζουσα βιομηχανική δραστηριότητα, με υψηλά επίπεδα ανεργίας, με έλλειψη ασφάλειας και ιδιαίτερα υψηλή εγκληματικότητα. Χαρακτηριζόταν από έντονη περιφερειακή υποβάθμιση και κοινωνική απαξίωση. Έγιναν αρκετές προσπάθειες ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού της περιοχής χωρίς όμως επιτυχία εξαιτίας αυτής της κατάστασης. Το 2007 η γνωστή βιομηχανία καπνού La Friche συνετέλεσε θετικά για την αναβάθμιση της περιοχής. Προσπάθησε να αναδιαμορφώσει την πολιτιστική κουλτούρα της πόλης και την αστική της άνθιση μέσα από περιφερειακές πρωτοβουλίες που ανέλαβε η ίδια η La

⁵⁹<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1>

Friche. Η όλη προσπάθεια στέφθηκε με επιτυχία χρησιμοποιώντας συνεχόμενα και αναγνωρισμένα προγράμματα με την παράλληλη στήριξη των τοπικών αρχών. Αυτό έγινε μέσα από το Systeme Friche Theatre, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ως «στρατηγικός διαμεσολαβητής» και κατάφερε να αναπτυχθεί κατακτώντας μια στρατηγική θέση. Σύμφωνα με τον Andres ουσιαστικά πρόκειται, «για μια κίνηση δημιουργίας δικτύων και τοπικών συμμαχιών ώστε να δημιουργήσουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και στρατηγικές»⁶⁰.

4.1.1. Οικονομία της Μασσαλίας

Σημαντικό μέρος της οικονομίας της Μασσαλίας βασίζεται σε Clusters καθώς η φυσική της τοποθέτηση είναι αυτή η οποία βοηθά στην ανάπτυξη και τη διαμόρφωση τους. Η ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας ωστόσο ενισχύθηκε ύστερα από την εγκατάσταση clusters παγκόσμιου βεληνεκούς όπως αυτά της αεροναυτικής βιομηχανίας, της βιομηχανίας πετρελαίου και άλλων σύγχρονων τομέων όπως της μικροηλεκτρονικής, της αισθητικής βιομηχανίας, της βιο-φαρμακευτικής. Επιπλέον άλλες παγκόσμιες επιχειρήσεις επέλεξαν το λιμάνι της Μασσαλίας για την τοποθέτηση των κεντρικών τους γραφείων. Αυτές ήταν η CMA-CGM, η EADS-Eurocopter και η L'Occitane. Με αυτόν τον τρόπο το νέο μεγάλο λιμάνι της Μασσαλίας Port de la Joliette, σήμερα έχει γίνει ένα από τα μεγαλύτερα εμπορικά λιμάνια της Ευρώπης συνδέοντάς την με την πόλη της Τυνησίας, του Μαρόκου, την Βόρεια Αφρική και την Αλγερία. Εκτός βέβαια από την εμπορική σημασία που απέκτησε, ταυτόχρονα χρησιμοποιήθηκε και σαν το βασικό λιμάνι εισόδου και εξόδου τουριστικών πλοίων⁶¹. Ωστόσο το παλιό λιμάνι της πόλης δεν έμεινε ανεκμετάλλευτο και μετατράπηκε σε ένα μέρος με μπαρ, ξενοδοχεία και εστιατόρια.

Η πρωτοβουλία που πήρε η πόλη της Μασσαλίας να ακολουθήσει μια συγκεκριμένη στρατηγική της επέφερε μετά από χρόνια οικονομική ανάπτυξη, αστική ανάπλαση και κοινωνική συνοχή. Αυτή η στρατηγική χτίστηκε γύρω από τους ακόλουθους στόχους:

- βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος και ανάπτυξη της ποιότητας αστικού περιβάλλοντος ώστε να ενθαρρύνει τη δημιουργία και την εγκατάσταση των επιχειρήσεων σε αυτή.

- υποστήριξη για την ανάδειξη καινοτόμων δραστηριοτήτων και κλάδων, την ανάδειξη της λειτουργικής της χωροταξικά θέσης τόσο σε περιφερειακό επίπεδο όσο και σε διεθνές.

- κινητοποίηση των τοπικών εταιρειών και των διαθέσιμων πόρων για την ανάπτυξη της απασχόλησης.

Η Μασσαλία δημιούργησε πολιτικές αντίστασης στην οικονομική κρίση και μάλλον τα έχει καταφέρει. Η Μασσαλία δεν σταματά να δουλεύει και έχει εντάξει στη στρατηγική της το έργο με τίτλο «Ελκυστική Μασσαλία 2012-2020» που εγκρίθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο το Δεκέμβρη του 2011 και προβλέπει την ανάπτυξη της πόλης σε τρία επίπεδα:

⁶⁰ Andres L., 2011, Alternative initiatives, cultural intermediaries and urban regeneration: the case of La Friche (Marseille), European Planning Studies

⁶¹ <http://www.marseille-airport.com/b2b/the-economy-tourism>

1. «Μασσαλία, επιχειρηματικό κέντρο και κόμβος για το εμπόριο του Ευρωπαϊκού νότου» έχει ως στόχο τη διάδοση της φήμης της Μασσαλίας ως επιχειρηματικό κέντρο και κόμβο logistics τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Αυτή η κίνηση στηρίζεται κυρίως στην ανάπτυξη του λιμανιού και των τριτογενών δραστηριοτήτων της.
2. «Μασσαλία, πόλη της γνώσης και της δημιουργικότητας» προβλέπει την αξιοποίηση του Πανεπιστημίου Aix-Marseille όπου μέσα από τα ερευνητικά του κέντρα θα κατορθώσει να αυξήσει την προσέγγιση επιχειρήσεων για επενδύσεις, τη δημιουργία καινοτόμων επιχειρήσεων, να βελτιώσει την εξωστρέφεια της. Προβλέπει μέσω των ερευνητικών κέντρων την ενίσχυση ενός ευνοϊκού οικοσυστήματος για να προσεγγίσει τα ταλέντα των επιστημών πάνω στην υγεία, την ενέργεια, την φωτονική και τα πολυμέσα.
3. «Μασσαλία πόλη προορισμού» να χρησιμοποιήσει τον τουρισμό για να ενισχύσει την ανάπτυξη, κυρίως με κρουαζιέρες, όπως επίσης να διοργανώσει εκδηλώσεις και διεθνή συνέδρια για την προσέλκυση όσο το δυνατόν περισσότερων τουριστών.⁶²

Η Μασσαλία έχει δώσει κύρια προτεραιότητα στην ανάπτυξη της απασχόλησης ώστε να διαμορφώσει μια πόλη ελκυστική για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων χωρίς αποκλεισμούς. Έτσι ο δήμος πραγματοποίησε εργασίες που να επιτρέπει τη δημιουργία πολλών διαρθρωτικών εγκαταστάσεων: το σπίτι της Μασσαλίας για την απασχόληση, το Cites des Metiers, η Πρωτοβουλία Marseille Metropole και τη Σχολή Δεύτερης Ευκαιρίας, ενισχύοντας ταυτόχρονα τις τοπικές ενώσεις με μια σειρά προτεραιοτήτων όπως: η απασχόληση των νέων, η στήριξη για τη δημιουργία των επιχειρήσεων, η καταπολέμηση του κοινωνικού και επαγγελματικού αποκλεισμού και φόρουμ για θέσεις εργασίας. Σκοπός όλων αυτών είναι η όσο το δυνατόν καλύτερη προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων με το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον της Μασσαλίας και παράλληλη στήριξη των ατόμων που ψάχνουν για εργασία. Σε αυτό το πλαίσιο για την τόνωση της απασχόλησης η Μασσαλία θα τη συνοδεύσει με μια σειρά επιπρόσθετων μέτρων:

-θα δημιουργήσει έργα που θα ευνοήσουν την αστική ανάπτυξη με την προοπτική να γίνει βιώσιμη

-νέες επιχειρηματικές εγκαταστάσεις με σκοπό την καλύτερη περιβαλλοντική ποιότητα του εδάφους

-υποστήριξη για τη δημιουργία νέων καινοτόμων καναλιών και νέων μητροπολιτικών λειτουργιών αποβλέποντας στην εξέλιξη της στο περιφερειακό και ευρω-μεσογειακό επίπεδο

-παροχή βοήθειας και υποστήριξη σε όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία μέσω των εταίρων της

Έτσι η Μασσαλία έχει άρχισε να εξελίσσεται σε μια μεγάλη οικονομικά πόλη η οποία την έχει κατατάξει στις μεγαλύτερες πόλεις της Ευρώπης αλλά και της Μεσογείου⁶³.

4.1.2. Πρωτοβουλία Marseille Metropole

⁶² <http://economie.marseille.fr/marseille-attractive/plan-marseille-attractive>

⁶³ <http://economie.marseille.fr/marseille-attractive/marseille-attractive-presentation>

Η πρωτοβουλία «Marseille Metropole» θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί το έναυσμα της οικονομικής και κοινωνικής άνθισης που γνώρισε η Μασσαλία ύστερα από πολλά χρόνια παρακμάζουσας κατάστασης. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 1994 από τον δήμο Μασσαλίας και ήταν ένα Κέντρο Προώθησης της Απασχόλησης για τη Μικρή Επιχείρηση (MEPC) η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε «Marseille Metropole». Αφορά μια γαλλική πλατφόρμα που υποστηρίζεται από δημόσια και ιδιωτική χρηματοδότηση. Στηρίζει τόσο οικονομικά όσο και συμβουλευτικά όλα τα άτομα που επιθυμούν να ξεκινήσουν ή να επεκτείνουν μια επιχείρηση στην περιοχή της Μασσαλίας. Η πλατφόρμα αυτή παραχωρεί δάνεια ανάλογα με το ποσό που θα χρειαστεί ο δανειολήπτης για την έναρξη ή την επέκταση της επιχείρησης⁶⁴.

4.1.3. Επιχειρηματικότητα- Δίκτυο PACA

Η «επιχειρηματικότητα- Δίκτυο PACA» είναι μια ένωση των προέδρων όλων των επιχειρήσεων των MME που έχει δεσμευτεί στην υποστήριξη κάθε νέου επιχειρηματία. Ο στόχος είναι να βοηθήσει και να παροτρύνει άτομα να ανοίξουν μια δική τους επιχείρηση. Η ένωση έχει περισσότερα από 300 μέλη και είναι οργανωμένη σε 4 νομαρχιακά δίκτυα με τα γραφεία της να βρίσκονται στη Μασσαλία, Αίχ, Αβινιόν, Τουλόν και της Νίκαιας. Όλη η δράση της ένωσης γίνεται με επίκεντρο το άτομο και τη σημασία που δίνεται σε αυτό, την αμοιβαιότητα και την αλληλοϋποστήριξη⁶⁵.

4.1.4. Η Εθνική Multimedia Θερμοκοιτίδα Belle-de-Mai

Η «Εθνική Multimedia Θερμοκοιτίδα Belle-de-Mai» είναι ένα Media Cluster που εδρεύει στη Μασσαλία. Η ίδια υποστηρίζει καινοτόμα τεχνολογικά έργα στους τομείς των πληροφοριών και των επικοινωνιών. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Έρευνας και Τεχνολογίας συμβάλλει στην αύξηση των ερευνών για νέα προϊόντα και υπηρεσίες, ενθαρρύνοντας παράλληλα την ίδρυση καινοτόμων MME στους τομείς της τεχνολογίας, της πληροφορίας και της επικοινωνίας⁶⁶.

4.1.5. Η ετικέτα Πιστοποίησης «Emplitude»

Μια ακόμα καινοτομία που συνέβαλε στην ανάπτυξη της απασχόλησης και στην προτροπή των επιχειρήσεων προς αυτήν την κατεύθυνση. Η Emplitude δημιουργήθηκε το 2007 στη Μασσαλία μέσα στο πλαίσιο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (EKE) ως βασική στρατηγική για την καταπολέμηση της ανεργίας και αφορούσε ένα καινοτόμο εργαλείο για την τοπική ανάπτυξη. Η ίδια αποτελεί την πρώτη ετικέτα που σχετίζεται με την απασχόληση στην Γαλλία και χορηγεί έναν τίτλο-ετικέτα σε εταιρείες στις οποίες αναγνωρίζεται η συμβολή τους στην αναζωογόνηση της απασχόλησης και στην επανένταξη στην αγορά εργασίας κυρίως περιθωριοποιημένων ατόμων. Ευρύτερα, θα λέγαμε ότι είναι ένα σύστημα οικονομικής και θεσμικής ενασχόλησης όπου τα μέλη της χαρακτηρίζονται από την εταιρική σχέση ανάμεσα τους. Αυτά είναι το κράτος, οι κοινότητες, τα τοπικά

⁶⁴ <http://economie.marseille.fr/cr%C3%A9ation-dentreprise-et-soutien-au-d%C3%A9veloppement/accompagnement-et-financement>

⁶⁵ <http://economie.marseille.fr/cr%C3%A9ation-dentreprise-et-soutien-au-d%C3%A9veloppement/accompagnement-et-financement>

⁶⁶ <http://economie.marseille.fr/cr%C3%A9ation-dentreprise-et-soutien-au-d%C3%A9veloppement/couveuses-incubateurs-et-p%C3%A9pini%C3%A8res>

επιμελητήρια, οι οργανώσεις των επιχειρήσεων και τοπικοί εταίροι. Άρα κατά προέκταση ιδρυτές της υπήρξαν η Νομαρχιακή Διεύθυνση Εργασίας, Απασχόλησης και Επαγγελματικής Κατάρτισης, ο Δήμος της Μασσαλίας, το Γενικό Συμβούλιο της Bouches du Rhone (Προβηγκία, Άλπεις, Ριβιέρα), το δημόσιο ίδρυμα Euromediterranee, το Επιμελητήριο Εμπορίου και Βιομηχανίας Marseille-Provence, η Βουλή των Επαγγελματικών και Βιοτεχνικών Επιμελητηρίων Bouches-du-Rhone, το Κέντρο Νεότητας Μασσαλίας. Η ετικέτα «Emplitude» διοικείται και συντονίζεται από το Κέντρο PLIE MPM υπό την αιγίδα της Βουλής της Απασχόλησης της Μασσαλίας⁶⁷.

Για να αποκτήσει κάποια εταιρεία την ετικέτα πρέπει να πληροί κάποιες προϋποθέσεις οι οποίες είναι:

Α) η συμβολή στην ενίσχυση της απασχόλησης και στην παροχή συμβουλευτικής στήριξης στους εργαζομένους της

Β) η ενσωμάτωση του εργατικού δυναμικού της και η βελτίωση του

Γ) η διάδοση των ορθών πρακτικών της εταιρείας μεταξύ των εργαζομένων, των προμηθευτών και των πελατών.

Τέλος οι υπηρεσίες που παρέχει πέραν των άλλων, αφορά στη συμβουλευτική υποστήριξη, στον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις θα αυξήσουν την αναγνωρισιμότητά τους. Επίσης βοηθά στη δημιουργία διάυλου επικοινωνίας μεταξύ των επιχειρήσεων, της κυβέρνησης, των θεσμικών και επαγγελματικών φορέων σχετικά με την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη⁶⁸.

Στη Μασσαλία ξεκίνησε η επανέναρξη της αγοράς εργασίας δεδομένου ότι συγκεντρώνει τα 2/3 των θέσεων εργασίας στη γαλλική επικράτεια. Σύμφωνα με την εργασία που πραγματοποίησαν, ο Οργανισμός για το Σχεδιασμό του Πολεοδομικού Συγκροτήματος της Μασσαλίας (AGAM), η Κεντρική Υπηρεσία Κοινωνικής Ασφάλισης (ACOSS) και η Ένωση Κάλυψης Οικογενειακών Επιδομάτων (URSSAF) αποκαλύπτει ότι πάνω από 4.000 άτομα στην Μασσαλία βρήκαν εργασία κατά το έτος 2014. Συγκεκριμένα τα 4.000 άτομα ιδιωτικής μισθοδοσίας ήταν 3.000 περισσότερα από το 2013. Πρόκειται στην ουσία, για μια νίκη της απασχόλησης έναντι της ανεργίας και φυσικά σε αυτό το γεγονός συνέβαλαν όλα τα έργα που επιτεύχθηκαν στο δήμο της Μασσαλίας, με σκοπό την οικονομική ενίσχυση της πόλης. Οι τομείς που αναπτύχθηκαν ήταν το εμπόριο, η υγεία, η πολιτιστική κληρονομιά, η εστίαση και η τεχνολογική εξέλιξη. Ήδη έχουν δημιουργηθεί 40.000 θέσεις εργασίας και έχουν παραχθεί 8 εκατομμύρια ευρώ σε έσοδα.

Από το παράδειγμα της Μασσαλίας γίνεται αντιληπτό ότι οι πολιτιστικές υποδομές αποτελούν ένα ισχυρό πλεονέκτημα για τη δημιουργία ισχυρού ανταγωνισμού στους κλάδους του τουρισμού και του πολιτισμού αναπτύσσοντας παράλληλα και την οικονομική άνθηση. Η έννοια της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης, μπορεί να κατορθώσει την αναγέννηση και την αναβάθμιση μεγάλων πόλεων μέσα από τη σωστή εκμετάλλευση και προώθηση της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Το όραμα αυτό της πολιτιστικής Ευρώπης ήταν έμπνευση της πρώην Υπουργού Πολιτισμού

⁶⁷ <http://www.label-emplitude.fr/lelabel.aspx>

⁶⁸ <http://www.label-emplitude.fr/lelabel.aspx>

Μελίνας Μερκούρη. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να ενσαρκωθεί και σε μεγάλα λιμάνια της χώρας όπως είναι του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης και της Πάτρας.

4.2. Το λιμάνι του Πειραιά

Ο Πειραιάς συγκεκριμένα αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη περιφέρεια του νομού Αττικής με μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά. Προσελκύει πλήθος τουριστών καθώς είναι το μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας και προσφέρει πρόσβαση σε όλα τα νησιά της Ελλάδας..

Το λιμάνι του Πειραιά μέχρι και τον 5^ο αιώνα π.Χ. κατοικούνταν μόνο από ψαράδες και χωρικούς, ενώ ως λιμάνι των Αθηνών χρησιμοποιούνταν ο κόλπος του Φαλήρου. Στα μέσα του ίδιου αιώνα και με την ολοκλήρωση της κατασκευής των Μακρών Τειχών επιτεύχθηκε η σύνδεση του με την πόλη της Αθήνας. Πλέον λειτουργούσε μια ομάδα τριών λιμανιών, αυτών της Κανθάρου, της Ζέας και της Μουνιχίας υποστηρίζοντας τις δραστηριότητες του κεντρικού λιμανιού, δηλαδή του Πειραιώς. Ήδη από εκείνη την εποχή το λιμάνι του Πειραιά αποτελούσε κύριο παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της αθηναϊκής πολιτείας καθώς υπήρξε το σημαντικό εμπορικό λιμάνι όλης της Μεσογείου⁶⁹.

Σήμερα στο ιστορικό λιμάνι του Πειραιά γίνονται προσπάθειες για την ολοκληρωτική του ανάπλαση κυρίως μέσω του προγράμματος «Πολιτιστική Ακτή Πειραιά – Master Plan» που έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας ο Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ) Α. Ε.. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται η ανακαίνιση παλαιών κτηριακών εγκαταστάσεων όπως το Αρχαιολογικό Μουσείο Πόλης Πειραιά, το Εθνικό Ναυτικό Μουσείο, το Μουσείο Μεταναστών, τη δημιουργία Θεματικού Πάρκου, Κτιρίου Εκθέσεων και άλλων πολιτιστικών λειτουργιών⁷⁰. Πέραν αυτών των πολιτιστικών δράσεων βαρύτητα δίνεται και στον ανθρωπιστικό παράγοντα καθώς μέσα από το πρόγραμμα «Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης» προβλέπεται η ενίσχυση ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την απορρόφηση τους και την επανένταξη τους τόσο σε επαγγελματικό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό. Επιπλέον με την ανάπτυξη νέων ερευνητικών προγραμμάτων θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στο άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας αναπτύσσοντας παράλληλα την οικονομία, μειώνοντας έτσι και την ανεργία. Μια ακόμα δραστηριότητα που έχει αναλάβει ο ΟΛΠ για την αναδιαμόρφωση του Πειραιά είναι η διαχείριση και η επεξεργασία τόσο αυτών που δημιουργούνται από τον ίδιο όσο κι αυτών που παράγονται από τα πλοία. Η δράση αυτή ανήκει στο πρόγραμμα «Συστήματος Περιβαλλοντικής Δράσης PERS (Port Environmental Review System) » η οποία έχει τεθεί ήδη σε λειτουργία προσπαθώντας παράλληλα τη συνεχή αναβάθμιση και τεχνολογική της εξέλιξη θέτοντας ως στόχο την προστασία του περιβάλλοντος ώστε να προληφθούν και περιοριστούν οποιεσδήποτε επιπτώσεις προκύπτουν από όλες τις λιμενικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο λιμενικό χώρο του Πειραιά⁷¹. Σε αυτό το πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος ανήκει και η εμφύτευση δέντρων και θάμνων εντός των εγκαταστάσεων του ΟΛΠ για τη βελτίωση του μικροκλίματος της περιοχής και την ποιότητα ζωής. Επιπρόσθετα προβλέπεται η κατασκευή με πράσινο της ταράτσας του κεντρικού κτιρίου των γραφείων του Σταθμού

⁶⁹ <http://www.olp.gr/el/the-city-of-piraeus/item/312-peridiavazontas-ston-peiraia>

⁷⁰ <http://www.olp.gr/el/politistiki-akti>

⁷¹ <http://www.olp.gr/el/the-port-of-piraeus/socia/-responsibility>

Εμπορευματοκιβωτίων (Ν. ΣΕΜΠΟ) στο Πέραμα. Σε ισχύ βρίσκονται Ερευνητικά Ευρωπαϊκά Προγράμματα που γίνονται στον ΟΛΠ ώστε να διερευνηθεί η διεξαγωγή έργων σχετικών με Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και την ύπαρξη υπηρεσιών φιλικών προς το περιβάλλον.

Η αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων του ΣΕΣ 2014-2020, μπορεί να δώσει στο λιμάνι του Πειραιά την ώθηση που χρειάζεται για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του. Η ολοκληρωμένη χωρική παρέμβαση που παρουσιάζεται στο master plan, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες χρηματοδότησης του ΠΕΠ Αττικής μπορεί να επανεκκινήσει την πόλη, το λιμάνι και την αγορά εργασίας της. Η μελέτη της περίπτωσης της Μασσαλίας προσφέρει στον Πειραιά ένα σχετικό παράδειγμα αντίστοιχου μοντέλου πάνω στο οποίο θα μπορούσε να στηριχθεί και να επιφέρει την οικονομική ανάπτυξη τόσο τοπικά όσο και εθνικά δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για το άνοιγμα νέων επιχειρήσεων και θέσεων εργασίας, μειώνοντας την ανεργία, αυξάνοντας την απασχόληση, επιτυγχάνοντας την κοινωνική ανάπτυξη και απαλείφοντας τον κοινωνικό αποκλεισμό, όπως αποτυπώνεται και στον Συγκριτικό Πίνακα. Οι τρεις κατευθύνσεις που οφείλει να κινηθεί η Πολιτεία για να υλοποιηθεί το σχέδιο είναι:

1. Η πολιτιστική ανάπτυξη του λιμανιού. Η χρηματοδότηση αποκατάστασης, αναβάθμισης και δημιουργίας πολιτιστικών χώρων είναι στους βασικούς άξονες χρηματοδότησης του ΠΕΠ Αττικής και πρέπει να αξιοποιηθεί με προτάσεις που θα ενισχύσουν τις υποδομές, με στόχο την αύξηση του τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
2. Η περιβαλλοντική προστασία. Η διαχείριση ναυτικών αποβλήτων και απορριμμάτων, η ενεργειακή αναβάθμιση χώρων εργασίας και κτιρίων της πόλης, η ανάπτυξη της έρευνας και των νέων τεχνολογιών στις δράσεις του λιμανιού και της πόλης, θα προσελκύσει το ενδιαφέρον ερευνητικών ιδρυμάτων, θα απορροφήσει πόρους ευρωπαϊκών προγραμμάτων και θα δημιουργήσει ένα νέο τομέα εργασίας στις μεγάλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον Πειραιά.
3. Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Οι παραπάνω αναφορές συνδυαστικά προσφέρουν ευκαιρίες απασχόλησης σε επαγγέλματα που έως τώρα δεν είχαν μερίδιο στον εργασιακό χάρτη του Πειραιά (πράσινα επαγγέλματα) και σε νέες μορφές επιχειρηματικότητας. Η ενδεχόμενη ανάθεση διαχείρισης των πολιτιστικών δράσεων σε κοινωνικές επιχειρήσεις, προσφέρει εκτός από θέσεις εργασίας και επιδότηση δημιουργίας και λειτουργίας τους, καθιστώντας την κοινωνική επιχειρηματικότητα ως ελκυστικό τρόπο του επιχειρείν κυρίως για τους νέους της περιοχής και όχι μόνο.

Συγκριτικός Πίνακας Μασσαλίας-Πειραιά

Μασσαλία	Πειραιάς
A. Τοπικά χαρακτηριστικά	
A.1. Χωροταξία: Το μεγαλύτερο λιμάνι της Μεσογείου, συνδέει την Γαλλία με την Αλγερία, το Μαρόκο και την Τυνησία.	A.1. Χωροταξία: Ο μεγαλύτερος σε επιβατική κίνηση λιμένας της Ευρώπης και ο σημαντικότερος της Ελλάδας και της Ανατολικής Μεσογείου.
A.2. Πολιτιστική κληρονομιά: Κάστρο «Chateau d'If», Μουσείο "Centre de la Vieille Charite», Μουσείο Ιστορίας, Παλάτι «Longchamps», Μουσείο Ευρωπαϊκών και Μεσογειακών Πολιτισμών.	A.2. Πολιτιστική κληρονομιά: Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά, Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά, Μουσείο Μεταναστών
A.3. Κοινωνική σύνθεση: Οικογένειες μεταναστών και εργατών με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο.	A.3. Κοινωνική σύνθεση: Οικογένειες μεταναστών από Ύδρα και Μάνη και προσφύγων από την Σμύρνη.
B. Οικονομία και Επιχειρείν	
Πρωτοβουλία La Friche 2007	Πολιτιστική Ακτή Πειραιά-Master Plan, ΟΛΠ, 2011
<u>Εργαλεία</u> • Πρόγραμμα Systeme Friche Theatre • Δημιουργία Clusters 1. Αεροναυτικής 2. Βιομηχανίας 3. Καύσιμα 4. Νέες τεχνολογίες 5. Ναυτιλιακά	<u>Εργαλεία</u> • Πρόγραμμα, Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη • Ανακαίνιση-δημιουργία πολιτιστικών χώρων • Πρόγραμμα, Port Environmental Review System
Γ. Δράσεις	
• Ελκυστική Μασσαλία 2012-2020 1. Μασσαλία, επιχειρηματικό κέντρο και κόμβος για το εμπόριο του Ευρωπαϊκού νότου 2. Μασσαλία, πόλη της γνώσης και της δημιουργικότητας 3. Μασσαλία, πόλη προορισμού • Επιχειρηματικότητα, Δίκτυο PACA • Πρωτοβουλία Marseille Metropole • Εθνική, Multimedia Θερμοκοιτίδα Belle-de-Mai • Ετικέτα Πιστοποίησης Emplitude	• Αξιοποίηση ΕΣΠΑ • Πολιτικές Ανάπτυξης, και δημιουργία Clusters πολιτιστικών και τουριστικών επιχειρήσεων • Περιβαλλοντική Πολιτική • Διαχείριση ναυτικών αποβλήτων • Ενίσχυση των πράσινων επαγγελμάτων για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας • Δημιουργία προγραμμάτων Κοινωνικής Απασχόλησης (Voucher, ίδρυση Κοινωνικών Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων)

Όπως προκύπτει από την μελέτη του πίνακα, Μασσαλία και Πειραιάς είναι δύο από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Ευρωπαϊκής Ηπείρου. Και τα δύο σημαντικά λιμάνια αποτελούν κέντρο διακίνησης τεράστιας μερίδας υλικών και ανθρώπινων πόρων. Αφενός, η Μασσαλία, το μεγαλύτερο, σε μέγεθος, λιμάνι της Μεσογείου, αποτελεί διάυλο θαλάσσιας επικοινωνίας μεταξύ της Γαλλίας και των μεγαλύτερων Βορειοαφρικανικών χωρών, όπως η Αλγερία, το Μαρόκο και η Τυνησία, αφετέρου ο Πειραιάς, ο πιο πολυσύχναστος λιμένας της Ευρώπης, σχεδόν, μονοπωλεί τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η Μασσαλία, όπως και ο Πειραιάς, είναι πόλη με εξέχουσα πολιτιστική κληρονομιά. Το κάστρο “Centre de la Vielle Charite”, το μουσείο ιστορίας της πόλης, το παλάτι “Longchamps”, αλλά και το, ξεχωριστό μουσείο Ευρωπαϊκών και Μεσογειακών πολιτισμών, που διαθέτει, την κατατάσσουν στη λίστα με τους σημαντικότερους θεματοφύλακες της Γαλλικής, αλλά και της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο Πειραιάς, από την άλλη, έχει τη δική του θέση στο Ευρωπαϊκό πολιτιστικό στερέωμα. Το Ναυτικό Μουσείο, το Αρχαιολογικό Μουσείο, η, απaráμιλλου κάλλους, Δημοτική Πινακοθήκη, αλλά και το Μουσείο Μεταναστών που εδρεύουν στο μεγάλο λιμάνι, αναδεικνύουν την σημαντική ιστορία του. Οι δύο πόλεις, μοιράζονται, κατά προσέγγιση, παρόμοια ανθρωπογεωγραφία. Και τα δύο λιμάνια κατοικήθηκαν, αρχικά, αλλά και συντίθενται την παρούσα στιγμή, επί το πλείστον, από φτωχές οικογένειες μεταναστών και προσφύγων, οι οποίες, παρά τις όποιες αντιξοότητες έχουν επιτύχει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, πράγμα για το οποίο ευθύνεται, κυρίως, η μεγάλη ζήτηση εργατικών χεριών, στους δύο πολυσύχναστους λιμένες. Υπάρχει, όμως, και ένας τομέας στον οποίο οι δύο πόλεις διαφέρουν ριζικά και τις χωρίζουν παρασάγγας. Αυτός είναι ο τομέας της ανάπτυξης και των επενδύσεων. Σε αντίθεση με το Γαλλικό μεγάλο λιμάνι που έχει υλοποιήσει αναπτυξιακά προγράμματα, ξεκινώντας με την πρωτοβουλία La Friche και έχει προχωρήσει στη δημιουργία ποικίλων clusters , σχετικά με τη ναυτιλία, τα καύσιμα κ.α, στον Πειραιά η πρόοδος έχει παραμείνει στάσιμη. Μοναδική προσπάθεια ανάπτυξης αποτελεί το Master Plan/2011, το οποίο δεν έχει υλοποιηθεί ακόμα, οπότε οι προφανέστατα τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης του ελληνικού λιμανιού, παραμένουν αναξιοποίητες. Τέλος, όσον αφορά στις δράσεις που στοχεύουν στην εξωστρέφεια, στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και στη βελτιστοποίηση της απασχόλησης στα δύο λιμάνια, υπάρχει ένας σημαντικός όγκος εγχειρημάτων και δράσεων. Η Μασσαλία πρωτοπόρα ανέπτυξε το στρατηγικό σχέδιο «Ελκυστική Μασσαλία 2012-2020» το οποίο έχει 3 άξονες δράσεις ώστε η Μασσαλία να γίνει επιχειρηματικό κέντρο και κόμβος εμπορίου , πόλη προορισμού και πόλη της γνώσης και δημιουργικότητας. Παράλληλα η αξιοποίηση δράσεων όπως το Δίκτυο Paca, η Εθνική Multimedia Θερμοκοιτίδα Belle-de-Mai, η Πρωτοβουλία Marseille Metropole κ.ά, έχουν εξελίξει την Μασσαλία σε μια μεγάλη οικονομικά πόλη που την κατατάσσουν στις μεγαλύτερες της Ευρώπης. Από την άλλη πλευρά ο Πειραιάς έχει ακόμα την δυνατότητα να αναπτύξει δράσεις και να επανεκκινήσει την οικονομία του, μέσω της αξιοποίησης του ΕΣΠΑ 2014-2020 και να αναπτύξει πολιτικές για την δημιουργία clusters πολιτιστικών και τουριστικών επιχειρήσεων, την προστασία του Περιβάλλοντος και την ενίσχυση των πράσινων επαγγελμάτων και την δημιουργία προγραμμάτων κοινωνικής απασχόλησης μέσω voucher και μέσω της ίδρυσης Κοινωνικών Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων.

Συμπεράσματα

Η εργασία που προηγήθηκε αποτέλεσε ανάλυση σχετικά με την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας τόσο σε τοπικό όσο και εθνικό επίπεδο αλλά και γενικότερα στην Ευρώπη και κυρίως πάνω στο επιτυχημένο παράδειγμα της Μασσαλίας.

Η ανάλυση των στατιστικών στοιχείων της Ελληνικής Στατικής Αρχής και της Eurostat έκανε φανερή την ανάγκη ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας με την ενίσχυση των ήδη υπάρχουσών επιχειρήσεων και κυρίως των ΜικροΜεσαίων επιχειρήσεων αλλά και τη δημιουργία νέων έχοντας ως απώτερο σκοπό την αύξηση της απασχόλησης και ταυτόχρονα τη μείωση του δείκτη της ανεργίας. Το φαινόμενο της ανεργίας επηρεάζεται από το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και την ηλικία και είναι υπεύθυνο για την τόνωση των κοινωνικών προβλημάτων όπως της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τα ελληνικά προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας κυρίως από το 2007 με την εφαρμογή του πρώτου ΕΣΠΑ 2007-2013, προσπάθησαν να προωθήσουν τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και ταυτόχρονα το άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας. Κύριο χαρακτηριστικό του ΕΣΠΑ 2007-2013 ήταν ότι αποτελούνταν από δύο πρότυπα ανάπτυξης της περιφέρειας, την «βιώσιμη αστική ανάπτυξη» και την «ανάπτυξη της υπαίθρου» με στόχο την απορρόφηση επενδύσεων, την ανάπτυξη του τουρισμού μικρής κλίμακας, την αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων και την στήριξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020, που εφαρμόζεται στην χώρας μας, είναι άμεσα συνυφασμένο με την ευρωπαϊκή στρατηγική «Ευρώπη 2020» και δίνει ώθηση στις μικρές επιχειρήσεις, για την δημιουργία clusters με στόχο το καλύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον με συνεργασίες, αλλά κυρίως στοχεύει στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Πιο συγκεκριμένα η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα συγκαταλέγεται στην ειδική δράση του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Κοινωνική Ένταξη το οποίο προωθεί παρεμβάσεις όπως: η παροχή κινήτρων για την ίδρυση ή και την συμμετοχή ευπαθών κοινωνικών ομάδων σε φορείς Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, η σύσταση του εθνικού Οργανισμού Μικροπιστώσεων και του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Καινοτομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, η δημιουργία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και φορέων Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας..

Ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας, ειδικά μετά το 2010, έχει τοποθετηθεί ψηλά στην πολιτικά ατζέντα της Ε.Ε αφού μέσω της γενικής ευρωπαϊκής στρατηγικής «Ευρώπη 2020» πάνω στην οποία βασίζονται τα ευρωπαϊκά προγράμματα επιχειρηματικότητας, προωθείται η τόνωση και η ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει διαμορφώσει ένα Σχέδιο Δράσης που περιλαμβάνει έντεκα Δράσεις για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας με πιο σημαντικές την Πρόταση της Επιτροπής για τον Κανονισμό σχετικά με τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας με στόχο την καλύτερη πρόσβαση στην χρηματοδότηση των «τοπικών επιχειρήσεων», η επιδίωξη για την εισαγωγή επενδυτικής προτεραιότητας «κοινωνικές επιχειρήσεις» για την θεσμοθέτηση νομοθετικού πλαισίου και εφαρμογή δράσεων στα προγράμματα συνοχής των Κρατών-Μελών, η προώθηση ρήτρας χαρτογράφησης των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Επιτυχημένα ευρωπαϊκά μοντέλα τέτοιων κοινωνικών επιχειρήσεων όπως είναι η Noncello στην Ιταλία, η τράπεζα φιλανθρωπίας (Charity Bank) και η κοινωνική επιχείρηση Food Cycle στο Ηνωμένο Βασίλειο αποδεικνύουν τη συνέχιση του έργου αυτού.

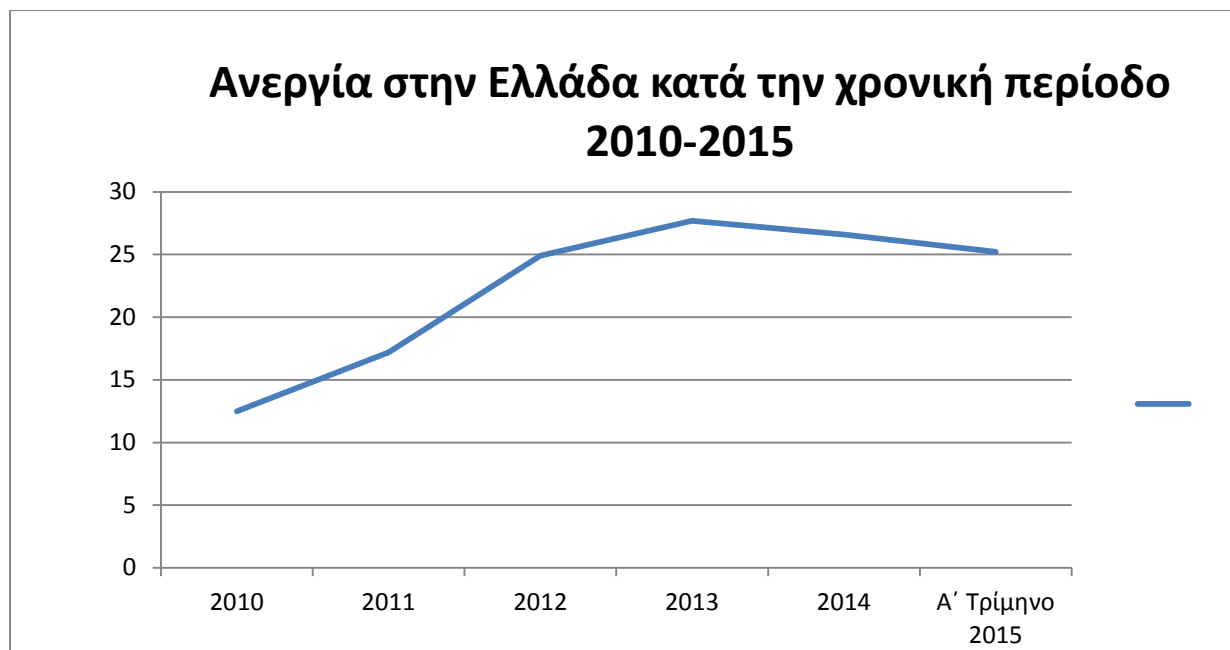
Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα, η πολύπλοκη νομοθεσία, σε συνδυασμό με την αδυναμία συντονισμένων παρεμβάσεων που θα αξιοποιήσουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία επαρκώς, δημιουργεί μια αλυσίδα χαμένων ευκαιριών στην επιχειρηματικότητα. Η δεισιδαιμονική αντίληψη που έχει το κράτος για τους Μη Κερδοσκοπικούς Οργανισμούς, για την δημιουργία Clusters και για τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις μας κατατάσσουν στις τελευταίες θέσεις αξιοποίησής τους στην Ε.Ε., ενώ θα μπορούσαν να αποτελέσουν πραγματικές λύσεις για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Το παράδειγμα της Μασσαλίας που αναλύεται στην παραπάνω εργασία, πρέπει να αποτελέσει έμπνευση και οδηγό για την ενίσχυση των δομών των πόλεων με λιμάνι και τη δυνατότητα ανάπτυξης της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και διαμόρφωσης clusters στον τομέα των κοινωνικών επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με την προώθηση του τουρισμού και του πολιτισμού, αφού μέσω κυρίως του προγράμματος «Ελκυστική Μασσαλία 2012-2020» αλλά και μιας σειράς σημαντικών δράσεων όπως το Δίκτυο PACA, η ετικέτα Πιστοποίησης Emplitude, η Πρωτοβουλία Marseille Metropole και Εθνική Multimedia Θερμοκοιτίδα Belle-de-Mai, κατάφερε να δημιουργήσει πολιτικές αντίστασης στην οικονομική κρίση και να φέρει την άνθιση στην οικονομία της..

Ο Πειραιάς, το μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας, έχοντας μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά και τεράστια εμπορική σημασία για όλη την Μεσόγειο, πρέπει να αξιοποιήσει το παράδειγμα της Μασσαλίας. Η αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων και πόρων του νέου ΕΣΠΑ 2014-2020, σε συνδυασμό με την ολοκληρωμένη χωρική παρέμβαση που παρουσιάζεται στο πρόγραμμα του ΟΛΠ «Πολιτιστική Ακτή Πειραιά-Master Plan» μπορεί να επανεκκινήσει την οικονομία του Πειραιά. Η Πολιτεία οφείλει να κινηθεί άμεσα, να προχωρήσει στην υλοποίηση του σχεδίου και να επενδύσει τόσο στον πολιτισμό και στον τουρισμό με την δημιουργία clusters τέτοιων επιχειρήσεων, όσο και σε δράσεις που αποσκοπούν στην καινοτομία μέσω της ενίσχυσης των πράσινων επαγγελμάτων, στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας μέσω της ίδρυσης κοινωνικών εταιρειών και κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων και στην προστασία του περιβάλλοντος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

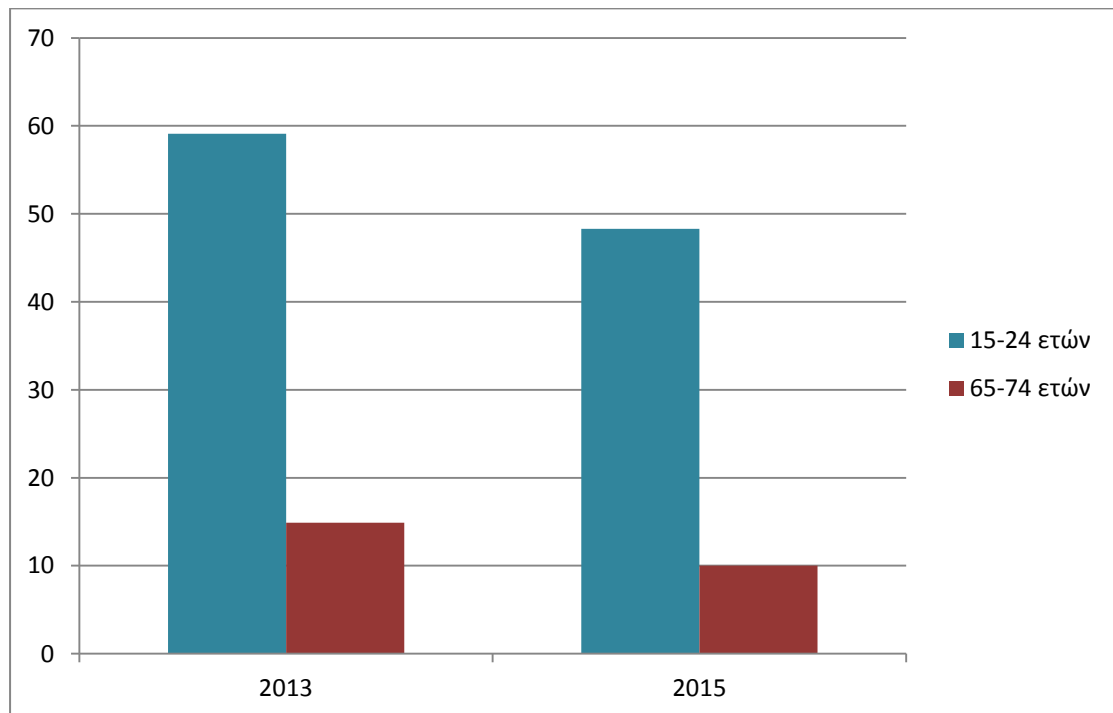
Πίνακας 1

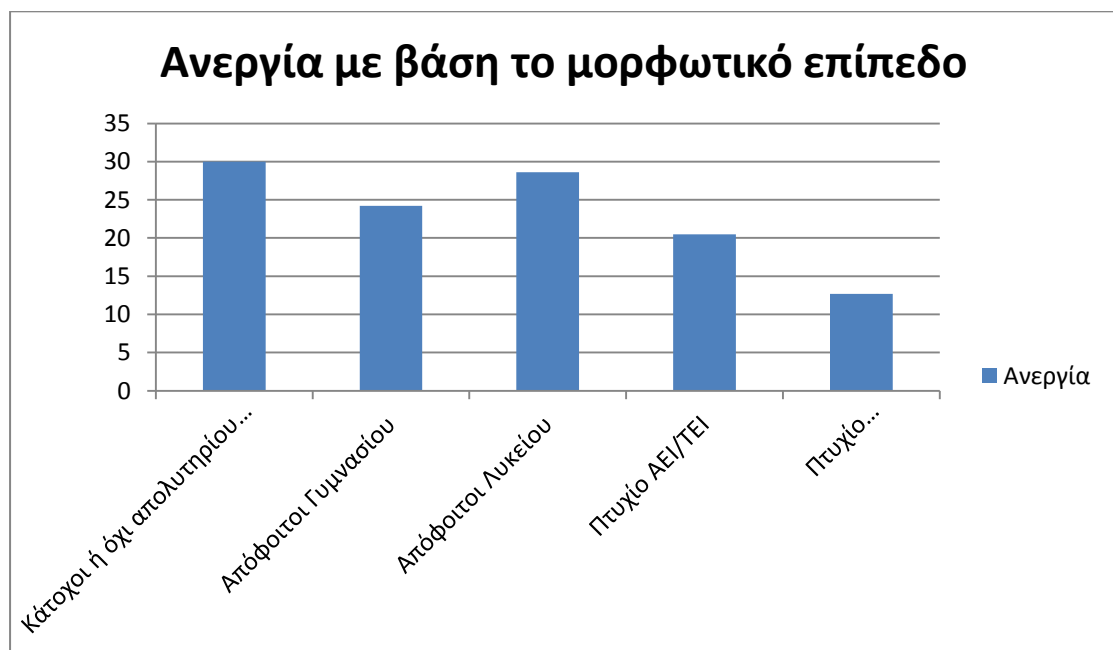
Πίνακας 2: Δείκτης Ανεργίας του γυναικείου πληθυσμού έναντι του γενικού

	Γυναικείος Πληθυσμός	Γενικός Πληθυσμός
2013	31,5%	27,7%
2015 Α'Τρίμηνο	29,5%	25,2%

Πίνακας 3: Σύγκριση της ανεργίας μεταξύ των ηλικιακών ομάδων 15-24 ετών και 65-74 ετών

Πίνακας 4

Πίνακας 5: Η κατάσταση των ελληνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα τα έτη 2012, 2013 σε συνάρτηση με τον αριθμό τους, το εργατικό δυναμικό και την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία.

Έτη	Αριθμός Επιχειρήσεων	Αριθμός Απασχολούμενων	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
2012	727.883	1.998.453	47.000
2013	531.059	1.426.800	34.000

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμίτσης Γ. & Πιερράκης Γ. (2015), *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο «Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, Τμήμα ερευνητικών Προγραμμάτων, Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας

Αργείτης, Γ. (2015), «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», ετήσια έκθεση 2015, Ι.Ν.Ε. Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Βορλόου Α. (2013), *Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας*, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας

Βουλή των Ελλήνων & Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους (2014), «Πολιτικές ελάχιστου εισοδήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα: Μια συγκριτική ανάλυση», ενδιάμεση έκθεση για τα μέλη των αρμόδιων κοινοβουλευτικών επιτροπών της Βουλής των Ελλήνων

Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας, Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού εμπορίου Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδας, Ομάδα Δράσης για την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (2014), «Ανάπτυξη για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Κείμενο πολιτικής»

Ευρωπαϊκή Επιτροπή & Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής ένταξης (2013) *«Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα οδηγός για την κοινωνική Ευρώπη»*, τεύχος 4

Έρευνα INEMY της ΕΣΣΕ για την Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου

Νικολάου, Ι. (2013), *«Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης

Συμβούλιο Οικονομικών Εμπειρογνομόνων του Υπουργείου Οικονομίας σε συνεργασία με τα Υπουργεία Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Οικονομίας Υποδομών Ναυτιλίας και Τουρισμού & το Υπουργείο Εργασίας (2015), *«Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2015»*,

Παπαδασκαλόπουλος, Α. (2009), *«Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης»*

Πετράκος, Γ. & Ψυχάρης, Γ. (2004), *«Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα»*

ΦΕΚ 216/Α'/30-09-2011, Ν. υπ' αριθμ. 4019, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις»

Ξένη βιβλιογραφία

Andres L. (2011), Alternative initiatives, cultural intermediaries and urban regeneration: the case of La Friche (Marseille), European Planning Studies

Ash A., Angus Cameron and Ray Hudson (2003), Placing the Social Economy

Ash A. & Nigel T. (1995), Globalization, Institutions, and Regional Development in Europe

Defourny, J. & Nyssens, M. (2010) Conceptions of social enterprises and social entrepreneurship in Europe and the United States convergence and divergence

Marlier E. & Natali D. (2010), Europe 2020: towards a more social EU?

European Commission (2013), *The Social Business Initiative of the European Commission*,

Perrini F. & Vurro C. (2006), Social Entrepreneurship: Innovations and Social Change Across Theory and Practice

Sayer A. & Walker R. (1992), The New Social Economy: Reworking the Division of Labor

Ηλεκτρονικές πηγές

<http://ec.europa.eu/eurostat/statistics/>

<http://www.les-scic.coop/sites/fr/les-scic/les-scic/qu-est-ce-qu-une-scic.html>

<https://charitybank.org/ethical-bank#story>

<http://www.coopnoncello.it/>

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1>

<https://www.espa.gr/el/Pages/procsimsea.aspx>

<https://www.espa.gr/el/Pages/staticSectoralOP.aspx>

<http://foodcycle.org.uk/>

<http://www.3kps.gr/2000-2006.htm>

<http://www.3kps.gr/1986-1999.htm>

<http://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticFinancialFrameworkEuropeanFundsForCohesionPolicy.aspx>

<http://www.esfhellas.gr>

<http://www.olp.gr/el/the-city-of-piraeus/item/312-peridiavazontas-ston-peiraia>

<http://www.olp.gr/el/politistiki-akti>

<http://www.olp.gr/el/the-port-of-piraeus/social-responsibility>

<http://www.marseille-airport.com/b2b/the-economy-tourism>

<http://economie.marseille.fr/marseille-attractive/plan-marseille-attractive>

<http://economie.marseille.fr/marseille-attractive/marseille-attractive-presentation>

<http://economie.marseille.fr/cr%C3%A9ation-d'entreprise-et-soutien-au-d%C3%A9veloppement/accompagnement-et-financement>

<http://economie.marseille.fr/cr%C3%A9ation-d'entreprise-et-soutien-au-d%C3%A9veloppement/accompagnement-et-financement>

<http://economie.marseille.fr/cr%C3%A9ation-d'entreprise-et-soutien-au-d%C3%A9veloppement/couveuses-incubateurs-et-p%C3%A9pini%C3%A8res>

<http://www.label-emplitude.fr/lelabel.aspx>

Copyright © Γρηγόριος Τριανταφύλλου 2016

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται, η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτική ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν το συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου.